

SNAP

"Sexualité Intimacy Art Podcast"

KRESIRANDE

RADIONIEA ▶

OSNOVAMA

RADIDA

--

Élan Interculturel

Wired FM

Jouir

Hear Say Festival

Ska Ska

Radio Activité

SNAP

"Sexualité Intimacy Art Podcast"

**KREIRANDE
RADIONICA ◻
OSNOVAMA
RADIDA**

--

Élan Interculturel
Wired FM
Jouir
Hear Say Festival
Ska Ska
Radio Activité

Predgovor	7
Pravljenje radionica o osnovama radija	7
O projektu snap	8
Prvo poglavlje → Pre radionice	10
Priprema za radionicu - Pedagoški osvrt	11
Postavljanje okvira za vašu radionicu	20
Priprema uvodnog govora	27
Drugo poglavlje → Prvi koraci radionice	30
Upoznavanje	31
UČENJE IMENA	31
OSTALI LEDOLOMCI ZA UPOZNAVANJE	32
Pokretači energije i ledolomci	34
OBNAVLJANJE ENERGIJE	34
BUĐENJE GLASA	36
OPUŠTAJUĆA IGRA	38
ZATVARANJE RADIONICE	39
Kako napraviti bezbedan prostor	40
POVELJA BEZBEDNOSTI	40
SIGNALI POKRETIMA RUKAMA	44
Treće poglavlje → Prvi koraci sa mikrofonom	46
Radio oprema	47
OSNOVE RADIO OPREME	47
RAZLIČITE OPCIJEI SNIMANJA	49
Predstavljamo radio i radio opremu	52
ŠTA JE RADIO	52
SNIMANJE ZVUKA SA JEDNIM MIKROFONOM	55
RADIO STUDIO	61
DRŽANJE MIKROFONA	65
Upoznavanje sa mikrofonom i svojim glasom	67
RADIO SEĆANJA	67
PRIĆA O IMENU	71
EMOTVNO VREME I FOTOJEZIK	74
IMAGINARNA ISTORIJA	75
Postavljanje i odgovaranje na pitanja	76
UKRŠTENI INTERVJU	80
Četvrto poglavlje → Stvaranje vlastitog radio programa	84
Napravi radio emisiju	84

DEFINISATI GLAVNE ELEMENTE SVOJE RADIO EMISIJE	85
IZABERITE TEME, SADRŽAJ I NAPIŠITE SKRIPT	86
IZABERITE IME EMISIJE	88
PRIPREMITE GLAVNOG NOVINARA	90
Peto poglavlje→ Uređivanje	91
MONTAŽA	92
Zaključak	95
Kolofon	96

PRERADOVA

-

Kreiranje radionica o osnovama radija

Ovaj priručnik služi tome da vas provede kroz aktivnosti pravljenja radionica koje za cilj imaju da upoznaju mlade ljude sa osnovama radija. Naučićete kako da «usmeravate» učesnike ka tome da oni sami naprave svoj radio prenos koristeći se aktivnostima koje spajaju neformalno obrazovanje i radio tehnike.

Ove aktivnosti imaju za svrhu da podstaknu mlade ljude da koriste radio kao poseban prostor za izražavanje, eksperimentaciju i zabavu. Preporučujemo vesele aktivnosti koje koriste telo i glas kao sredstvo za izražavanje u diskusiji i razmeni iskustava. Medjusobno upoznavanje, omogućavanje zajedničkog dijaloga i promovisanje mirnih razmena izmedju ljudi su sve vrednosti koje čine jezgro naših aktivnosti.

Kroz naše aktivnosti, mladi ljudi imaju priliku da kolektivno diskutuju o problemima sa kojima se suočavaju - naravno, u okviru njihovih preferencija. Podeliće svoje lično znanje i iskustva sa ostalim učesnicima. Zajedno sa facilitatorima, mladi učesnici će napraviti svoju radio emisiju koja oslikava njihove identitete, emisiju koju će moći da podele na društvenim mrežama i da je emituju i u svojim zajednicama.

Ovaj priručnik sastoji se od:

- Saveta kako da napravite svoj radio studio;
- Sredstva za omogućavanje radionica;
- Aktivnosti kako bi ljudima bilo ugodno dok govore za mikrofonom, kao i aktivnosti koje pomažu u kreiranju strukture i organizacije radio emisije;
- Tehnike i saveti za uređivanje i prenos radio emisija.

Ovaj priručnik je namijenjen profesionalcima i volonterima koji rade sa mladim osobama, kao što su aktivisti, socijalni radnici, novinari ili članovi radio udruženja. Međutim, namenjen je i samim mladim osobama koje žele da koriste i dele ove alate u svojoj zajednici.

Ne morate biti novinar niti imati diplomu da biste učestvovali u našim aktivnostima. Zapravo, poenta ovde nije ograničena na poznavanje svega o emitovanju. Takođe se radi o stvaranju prostora u kome se svi slobodno mogu uhvatiti za mikrofonski, izraziti se i raspravljati. Pozivamo vas da isprobate naše aktivnosti i učinite ih svojim. Sada ste vi na redu da uključite mikrofone!

Ove metode rezultat su našeg zajedničkog rada sa asocijacijom Radio Activité

O projektu SNAP

Ovaj vodič je rezultat partnerstva u okviru evropskog projekta za mlade SNAP. Projekat istražuje i razvija obrazovne alate vezane za radio, posebno za istraživanje pitanja seksualnosti i intimnosti sa mladim osobama. Projektni tim putuje između Pariza i Marseja u Francuskoj, Limerika u Irskoj i Zrenjanina u Srbiji. Pet udruženja udružila su se da razmene svoju stručnost i iskustvo u razvoju metodologija i aktivnosti koje su besplatno dostupne na mreži na platformi projekta.

Upoznajte partnere na projektu:

Élan Interculturel je udruženje sa sedištem u Parizu posvećeno stvaranju obrazovnih alata u oblasti interkulturalnosti. Elan podstiče razvoj međukulturnih veština, kako bi se podstakao dijalog i bolje međusobno razumevanje. Elan nastoji da promovise osećaj otvorenosti, dobrodošlice, slušanja, dok produbljuje razumevanje sopstvenog identiteta. Udruženje pruža interkulturalnu obuku i mrežne resurse na adresi www.elaninterculturel.com

Jouïr je udruženje sa sedištem u Marseju u Francuskoj, koje nudi radio radionice o rodnoj ravnopravnosti. U ovim radionicama učesnici odlučuju o temama i pitanjima kojima se žele baviti. Oni stvaraju sopstveni sadržaj, a zatim ga emituju. Emisije takođe «hrane» arhivu i repertoar udruženja.

Skaska je udruženje sa sedištem u Srbiji, u Zrenjaninu, koje je posebno posvećeno stvaranju obrazovnih projekata za mlade. Udruženje vodi radionice za dekonstrukciju rodnih stereotipa i promovisanje ravnopravnosti između muškaraca, žena i rodnih manjina. SkaSka stoji iza projekta «Zlatni most», koji nudi radionice o obrazovanju o seksualnom i emocionalnom životu u školama, pionirskoj inicijativi u zemlji.

Wired FM je radio stanica studentske zajednice od interesa. To je partnerstvo između Limerick Institute of Technology/Limerick College of Art and Design i Mari Immaculate College. U funkciji je od 1995. Već 25 godina stanica je posvećena politici jednakog i otvorenog pristupa sredstvima komunikacije. Žičani FM obogaćuje živote različite studentske zajednice u Limericku i služi svojoj zajednici tako što ima raznolik raspored za studentsku zajednicu. Studenti iz Limericka mogu se definisati kao jedna grupa, ali i kao grupa zajednica unutar veće zajednice. Unutar te grupe postoji mnoštvo varijacija; pol, etnička pripadnost, seksualna orijentacija, starosna grupa, društvena klasa; Žičani FM nastoji da predstavlja što je moguće više ovih grupa.

HearSay je festival u Limericku u Irskoj koji slavi stvaranje zvuka. Nudeći jedinstven program ove vrste, festival privlači umetnike, novinare i gledaoce iz celog sveta. Festival takođe želi da koristi stanovnicima regiona, posebno olakšavajući im pristup kulturnim događajima koji nude međunarodni program.

Mnogi ljudi koji su se okupili da rade na ovom priručniku upoznali su se i završili obuke koje je organizovalo udruženje Radio Activite. Neke od ovde predstavljenih aktivnosti razvijene su tokom radionica koje nudi ovo udruženje. Stoga smo pozvali Radio Activite da se pridruži projektu SNAP u pisanju ovog priručnika, kako bi učestvovali u razvoju ove metodologije.

Radio Activité je putujući radio. Udruženje nudi pedagoški alat koji omogućava svima da kreiraju sopstvene radio programe. Njihove radionice se održavaju u Francuskoj i inostranstvu u centrima zajednice, pozorištima, zatvorima, festivalima, staračkim domovima i izbegličkim kampovima sa našim projektom MicroCamp Radio. Svrha radionica je kolektivno stvaranje direktnog prenosa na teme po izboru učesnika. Ovi programi podstiču aktivno slušanje i individualno izražavanje vrednujući reč. Oni su prilika da zajedno preispitamo naše svakodnevno okruženje i da se pozabavimo temama koje su ponekad tabu ili izostavljene.

PRVO POGLAVLJE

Pre radionice

Koliki je vaš budžet i koju ćete opremu za snimanje koristiti? Sa kojom zajednicom želite da radite? Kako ćete saradivati između fasilitatora i organizovati svoju radionicu?

Pre nego što pređemo na srž stvari, predlažemo kratak odeljak o tome kako da pripremite radionicu. Počnite tako što ćete izneti svoje motive, istražiti svoje društvene identitete i definisati svoju ulogu u radionici kroz naša „pedagoška razmišljanja“. Ovaj korak je od suštinskog značaja za vođenje radionice zasnovane na razmeni iskustava, posebno ako želite da radite sa diskriminisanom publikom.

Zatim, pružamo vam primer radionice koju ćete koristiti kao izvor inspiracije da vam pomognemo da izgradite sopstvenu.

Priprema je suštinski korak u osiguravanju da radionica teče glatko i da se osećate samopouzdana.

PRIPREMA ZA RA- DIONICEU - PEDA- GOGSKA RAZMISL- JANJA

Za početak, želimo da vam ponudimo neke ideje o vođenju radio radionica. Ove ideje su nastale iz našeg sopstvenog iskustva u vođenju radionica. Njih potkrepljuju naša istraživanja: od popularnog obrazovanja do interkulturalne pedagogije. Od izbora teme vašeg radio programa, do odnosa koji imate sa učesnicima, otkrijte naša pitanja i savete.

Ove misli nisu apsolutne istine. Dok ih čitate, izaberite predloge sa kojima se osećate prijatno kao moderator i koji imaju smisla u vašem kontekstu.

① Ko si ti ?

Čini se da je od suštinskog značaja, pre nego što se organizuje participativna radionica, razmisliti o sopstvenom društvenom identitetu.

Zaista, svakog pojedinca delimično karakterišu društvene osobine koje ukazuju na njegovo članstvo u grupama ili kategorijama. To može biti, na primer: pol, pol, društvena klasa ili rasna kategorizacija. Tako se, na primer, možete identifikovati kao žena. Ovaj identitet vam omogućava da se snađete u sistemu, odnosno da se pozicionirate u društvu.

Postoje hijerarhije, istorijski i kulturno konstruisane, između ovih različitih društvenih grupa: muškarci su dugo smatrani superiornijim u odnosu na žene/rodne manjine, belci superiorniji u odnosu na nebelce, itd. Iako ova verovanja imaju tendenciju da nestanu, nejednakosti između ovih društvenih grupa su još uvek veoma prisutna u društvu. Dakle, dok vam određeni aspekti vašeg društvenog identiteta daju privilegije, drugi vas, naprotiv, čine podložnim diskriminaciji.

Bolje poznavanje vaših društvenih identiteta omogućice vam bolje razumevanje dinamike moći koja može biti u igri u radionici. Savetujemo vam da prilagodite svoje držanje različitim kontekstima, jer se oni mogu menjati od jedne situacije do druge.

Ne potcenjujte asimetrije koje mogu proizaći iz razlika u ulogama. Dok su neki „fasilitatori“, „koordinatori“ ili „novinarski govornici“, drugi su „učesnici“, „ranjivi ljudi“, „korisnici“.

Međutim, ovo nije binarna pozicija između stručnjaka i učenika. Ponudite participativne radionice u kojima se svi podstiču da se izraze i prenesu svoje znanje. Postoje mnoge aktivnosti koje promovišu kolaborativni i horizontalni radni prostor.

Da biste bolje razumeli svoje društvene identitete, možete da popunite ovu tabelu i počnete da razmišljate o odnosima moći koji su sa njima povezani.

IDENTITET	ODGOVOR	PRIVILEGIJE POVEZANE SA IDENTITETOM U DRUŠTVENIM POGLEDIMA	PRIVILEGIJE VEZANE ZA IDENTITET U OVOJ RADIONICI
Godine			
Rod			
Moj pol odgovara onom koji je dodeljen pri rođenju?			
Seksualna orijentacija			
Rasa			
Društvena klasa			
Nivo studija			
Religija			
Nacionalna pripadnost			
Maternji jezik			
Pravni status			
Porodični i bračni status			
Hendikep			
Zdravlje			
Ekonomski status			
Uloga tokom radionice (fasilitator)			

② Nemoguća neutralnost

Zbog različitih identitetskih pozicija uvek ćete imati uticaja na govor koji predlažete da snimate tokom radio radionica. Ne samo zbog načina na koji vas učesnici gledaju, već i zbog načina na koji gledate druge.

Zaista, kao plod kulture, imate predrasude - čak i ako su one internalizovane i teško ih je otkriti. Vaša pozicija fasilitatora nikada neće biti garancija neutralnosti.

Tokom radio radionice, često ste vi ti koji definišete okvir, birate aktivnosti, birate uzorke za slušanje i gde da ih emitujete. Ove izbore donosite na osnovu vaše kulture i iskustava, uključujući vaše predrasude i stereotipe.

Ako pokrećete radio radionice sa zajednicom kojoj ne pripadate, možda će biti teško definisati ovaj sadržaj kao „zajednicu“ ili inicijativu „za i od strane članova ove zajednice.“. Savetujemo vam da pretpostavite svoje prisustvo i svoju subjektivnost kako na radionicama tako i tokom emitovanja radio sadržaja.

Kreiranjem horizontalnog i razigranog prostora možete smanjiti uticaj koji imate na govor učesnika, ali teško da ćete postići da nestane, posebno za kratkotrajne radionice.

Ovo nas dovodi do sledećeg pitanja: da li fasilitatori treba da učestvuju u aktivnostima na istoj osnovi kao i učesnici? Da li treba da razmenjuju ideje tokom kolektivnih trenutaka, posebno onih za mikrofonom kako bi promovisali horizontalnu klimu?

•

③ Učestvovanje u aktivnostima

Tokom uvodnih radio-praktičnih radionica, tim koji interveniše može oklevati između ove dve pozicije:

NE UČESTVUJTE U AKTIVNOSTIMA

Prva pozicija je da ne učestvujete u aktivnostima i diskusijama za mikrofonom. Govornici predlažu aktivnost i učesnici je realizuju. Želja je da ovi drugi prisvoje radio alate za kreiranje sopstvenog sadržaja bez uticaja govornika/ica. Druga želja može biti – kada učesnici pripadaju istoj zajednici – da se osećaju ovlašćenim da rade na pitanjima koja su im specifična. Govornici daju što je manje moguće vidljivosti njihovog prisustva jer bi njihove reči imale malo značenja u ovom kontekstu.

Ovo pozicioniranje takođe ima nedostatke, posebno zato što uspostavlja jasnu razgraničenje između govornika i učesnika.

Može da ojača postojeće hijerarhije ostavljajući utisak vertikalnog okvira. Tada može inhibirati govor ljudi.

Može stvoriti osećaj nereciprocity: neki dele svoja mišljenja, intimnost i ranjivost kada drugi slušaju i posmatraju.

Ako interventni tim ima visok društveni status (belac, visoka društvena klasa, itd.), a učesnici nizak (ljudi iz nezapadne migracije, radnička klasa, itd.), ovo može da održi dinamično „pomaganje- pomaganje“, „stručnjaci- učenici“ što ne ide u prilog emancipaciji ljudi.

Sa radio tačke gledišta, emisija ponekad može biti manje kvalitativna jer tamo nema ko da postavlja pitanja koja izazivaju debatu, razmišljaju o onome što je upravo rečeno ili donosi posebnu ekspertizu.

UČESTVUJTE U AKTIVNOSTIMA

Ovo pozicioniranje se sastoji od prevazilaženja nečijeg profesionalnog identiteta kroz učešće, delimično, u aktivnostima. I sami govornici dele svoja iskustva sa učesnicima u trenucima diskusije. Cilj je da se podstakne stvaranje prostora u kome se ljudi osećaju samopouzđano i osnaženo da budu ranjivi. Ovo pozicioniranje pomaže da se na sastanak unese osećaj reciprociteta i autentičnosti i može ojačati veze između fasilitatora i učesnika. Ovo će takođe imati koristi od zamagljivanja razlika u statusu između „učenika“ i „stručnjaka“ i promovisanja stvaranja horizontalnog prostora. Osim toga, ako se tema radio radionice odnosi na neku od stručnosti govornika, on ili ona može obogatiti debate na radiju postavljanjem pitanja koja omogućavaju da se tema produbi i navede učesnike na razmišljanje. učesnika. Konačno, učešće u aktivnostima vam omogućava da znate da li su dobre ili ne pošto ste već imali iskustva sa njima!

SA KIME ŽELITE DA INTERVENIŠETE?

Morate da odlučite ka kojoj publici su usmerene vaše radionice: mlade korisnike društvenog centra, mlade žene, mlade u profesionalnoj integraciji ili možda mlade strane studente?

④ Ispitajte svoje lične namere i motivaciju

Zašto želite da ponudite radionice upravo ovim ljudima?

Ako želite da radite sa mladima iz manjina ili u ugroženim situacijama:

Čuvajte se zamke «spasitelja»: niste tu da «spasavate» ljude. ->

Najveći rizik ovakvog stava je svođenje ljudi na unapred utvrđene uloge i održavanje etiketa. Ako je fasilitator spasitelj, on/ona stvara i održava vertikalni odnos u kojem su učesnici žrtve. Fasilitator tada može misliti da on/ona zna bolje od učesnika šta je dobro za njih i koje su njihove stvarne potrebe. Ovaj stav nije povoljan za emancipaciju ljudi i jača već postojeće hijerarhije.

Čuvajte se potrebe za društvenom validacijom: zapitajte se da li to radite da biste se osećali bolje ili da bi vam se u društvu divili

→ Fasilitator ne treba da zaboravi da on/on nije humaniji od drugih jer radi sa diskriminisanim grupama. Ovakav stav negira ono što ljudi i radionice donose fasilitatorima:

Nije u pitanju davanje sebe drugome, već odnos u kome fasilitatori i učesnici doprinose jedni drugima. Takođe treba imati na umu da su mnogi fasilitatori često profesionalci koji su plaćeni za svoj rad.

Čuvajte se voajerizma u novinarskim praksama. Radoznalost ponekad nije dovoljan razlog da se interveniše u diskriminisanj zajednici ili grupi.

Kada fasilitator nudi radionice – posebno kada je radio uključen – on/ona će možda želeti da dopre do drugih kulturnih grupa i pita ih o njihovom načinu života ili nejednakostima koje doživljavaju ili bi trebalo da iskuse. On/ona će možda želeti da ih pita o pitanjima o kojima se pita. Uprkos dobrim namerama, ovo držanje nosi rizike:

- može biti naporno za osobu koja doživljava nejednakosti da svedoči o njima ili ih objasni. Još više ako osoba sa kojom razgovarate ne doživljava nejednakosti, pa čak i koristi od privilegija koje proizilaze iz ovih nejednakosti.
- Ako niste upoznati sa kulturnim kodovima grupe sa kojom radite i niste dekonstruisali neke od svojih stereotipa, vaša pozicija može biti pristrasna. Možete da reprodukujete ponašanje koje pojačava nejednakosti.
- Pitati o teškim događajima u životu čoveka može izazvati traume. Osobi tada može biti potrebna terapijska podrška, koja je izvan okvira misije fasilitatora.

Evo tri konkretna saveta:

- ④ Naučite o različitim ugnjetavanjima (rasizam, seksizam, klasicizam, ableizam, itd.). Čitajte članke i gledajte video zapise pogođenih.
- ④ Uključite u svoj tim fasilitatora nekoga iz društvene grupe sa kojom radite.
- ④ Čuvajte se esencijalizacije. Uzmite u obzir i prepoznajte raznolikost vrednosti i uverenja različitih pojedinaca koji čine grupu učesnika.

⑤ Prepoznavanje potreba učesnika/učesnica

Pitanje očekivanja je ključno u participativnoj radionici, posebno ako želite da postavite svoj projekat na dugoročnu osnovu.

Zaista, rizik društveno-obrazovnog projekta koji se razvija bez dotičnih ljudi je da on ne zadovoljava njihove stvarne potrebe. Tada može izostati motivacija i posvećenost učesnika. Bićete frustrirani da date vreme i energiju projektu u koji ljudi nisu uključeni.

Pre radionice, savetujemo vam da učesnicima pošaljete neka pitanja kako biste saznali šta očekuju i saznali nešto više o njima.

Možete postavljati pitanja kao što su:

Kakva su vaša očekivanja od ove radionice?

Šta očekujete od radio alata?

Postoji li nešto o čemu biste posebno želeli da vode računa?

Da li imate posebne potrebe (posebna ishrana, prostor za molitvu, itd.)?

Da li imate bilo kakve strahove ili sumnje u vezi sa ovom radionicom?

Zalažemo se za traženje / prikupljanje potreba koje se zaista mogu rešiti, kako bi se izbegle frustracije, ako se neki zahtevi ne mogu ispuniti.

⑥ Koja je tema vaše radio radionice?

Da biste definisali temu svoje radio-radionice, imate dve opcije: definišite je unapred ili je izaberite u saradnji sa učesnicima.

Tema se bira kolektivno tokom radionice

Ljudi kolektivno biraju temu kojom žele da se pozabave. Ova opcija omogućava da se izbegne izbor teme na koju utiču naše reprezentacije i da se ispune stvarna očekivanja grupe. Međutim, ovaj izbor ponekad ima svoja ograničenja:

- možda ne znate temu i možda će vam biti teže uokviriti debatu.
- Učesnici mogu izabrati teme kao što su „nasilje“, „rod“, „delinkvencija“.

Može biti teško voditi razgovore o tako širokim temama, posebno ako niko ne poseduje neophodnu stručnost.

Temu birate unapred:

- Možete odabrati temu koja odgovara vašoj stručnosti. Zatim možete unapred osmisliti put i aktivnosti za obuku kako biste olakšali debatu.

** Pazite, međutim, da izaberete temu koja zaista interesuje učesnike i koja zadovoljava njihove stvarne potrebe. Savetujemo vam da sami odaberete temu kada se radi o radionici sa otvorenom registracijom (tj. nije usmerena na određenu strukturu ili publiku).

⑦ Koji je okvir vaše radionice?

Okvir – ili povelja o saradnji – koju ćete definisati za vreme svoje radionice je mnogo važna stvar, posebno za radionicu koja predlaže prikupljanje i širenje reči učesnika. Takođe, možete da ga saopštite pre vaših radionica i zamolite učesnike da ga potpišu. Evo okvira koji smo uspostavili tokom naših radionica u Parizu:

OBLAST PEDAGOGIJE

Nudimo edukativni prostor koji podstiče dijalog i razmenu iskustava između učesnika kroz radio praksu. Ponudićemo saradničke i participativne aktivnosti koje će mobilisati reči, senzacije i osećanja... Nisu svi treneri novinari ili stručnjaci iz oblasti radija. Oni su tu da vode grupni proces, obezbede tehnički deo, predlažu teme i moderiraju diskusije.

PEDAGOGIJA, BRIGA I POŠTOVANJE

Naše radionice imaju za cilj da budu prostor za dijalog i razmišljanje. Želimo da ovo uradimo u toplom i prijateljskom prostoru, što je odgovornost svih nas..

DIFUZIJA

Nijedan snimljeni zvuk se neće puštati bez prethodne saglasnosti svih učesnika. Ako se predomislite, možete nas kontaktirati pre emitovanja da uklonimo klipove u kojima govorite. Snimci će se emitovati na sajtu [...]

⑧ Saradnja između fasilitatora

Definišite ko vodi svaku aktivnost kako biste izbegli zabunu ili frustraciju. Da li eksplicitno delite uloge: ko će biti odgovoran za dobrodošlicu učesnicima? Ko će voditi računa o tehničkom delu? Ko će biti gospodar vremena?

Nakon radionice, takođe odvojite vreme za pregled. Razgovarajte o sadržaju radionice, ali i o procesu saradnje. Sasvim je normalno da postoje nesuglasice i sukobi u zajedničkom radu: razgovarajte na transparentan način kako biste izbegli tenzije za naredne radionice.

POSTAVLJANJE OKVIRA VAŠE RA- DIONICE

Ovde predlažemo različite korake, jedan za drugim, kako bismo organizovali radio uvodnu radionicu. Predloženi različiti koraci imaju za cilj da podstaknu stvaranje sigurnog, horizontalnog i razigranog prostora, olakšajući razmenu i govor u mikrofon.

Nadamo se da će naše smernice pomoći u kreiranju programa vaše radionice. Međutim, ne moraju se slediti po svaku cenu. Odaberite one koje vam najviše odgovaraju i prilagodite ih kontekstu u kojem glumite. Prilagodite vreme koje posvećujete svakom koraku prema trajanju sesija.

Prilikom pisanja programa radionice obratite pažnju i na ritam. Menjajte predložene aktivnosti (fizičke aktivnosti, grupne diskusije, vreme u paru ili pojedinačno ...) uzimajući u obzir vrstu učešća koje predlažu (da li učesnici dobijaju znanje ili aktivno učestvuju).

Kada završite sa planiranjem, podelite aktivnosti i uloge između fasilitatora. Ovo vreme pripreme je takođe sredstvo za vas, voditelje, da podelite svoje brige, ali i svoje želje u vezi sa radionicom.

① Pozdravljanje učesnika, postavljanje obima

[10 do 15 minuta]

Za početak predstavite radionicu, njene ciljeve i program. Predstavite sebe i svoje udruženje/ organizaciju. Objasnite postavku u kojoj se snimaju i gde se emituju.

② Predlaganje fizičke aktivnosti ili aktivnosti opuštanja - pokretači energije i ledolomci

[5 do 10 minuta]

Zatim predložite neke fizičke aktivnosti ili aktivnosti opuštanja kako bi se svi osjećali opušteno. Ove aktivnosti pomažu u smanjivanju stresa učesnika, olakšavajući govor. Odaberite neke aktivnosti iz naše serije ledolomaca i izvora energije.

③ Omogućavanje vremena učesnicima da se predstave ili kažu kako su

[2 do 3 minuta vremena za govor po osobi]

Tokom prvog sastanka pozovite učesnike da se predstave. Preporučujemo da počnete sa nekim zaigranim aktivnostima kako biste naučili imena jedni drugih.

Zatim predložite aktivnost u kojoj svako može reći nekoliko reči o tome ko je. Zamislite lični način da se predstavite. Na primer, zamolite ljude da ispričaju anegdotu o svojim imenima ili sećanju iz detinjstva vezanim za radio. Računajte na dva do tri minuta po osobi.

Ako se već poznajete, zamolite ljude da kažu kako se osećaju ili kakav je njihov trenutni način razmišljanja. Na primer, možete predložiti „emocionalnu vremensku prognozu“.

④ Izrada zajedničke povelje o bezbednosti

[15 do 30 minuta]

Dogovorite se o kolektivnim pravilima koja će garantovati da se svi osećaju sigurnim stvaranjem povelje o bezbednosti. Kreirajte pravila kao što su: ne prekidajte jedni druge, razgovarajte prvo o sebi, isključite telefon itd. Ova povelja se takođe može pozabaviti pitanjima vezanim za radio: da li učesnici žele da budu anonimni? Šta se dešava ako neko kaže nešto u mikrofonski zbog čega se kasnije kaje?

Ako je povelja napravljena u prošlim sednicama, postavite je. Pitajte da li bi neko hteo da doda nešto tome i po potrebi izvršite opoziv.

Ako nema vremena, unapred pripremite povelju. Pročitajte je učesnicima. Zatim ih pitajte da li žele nešto da dodaju.

⑤ Predstavljanje radio opreme

[15 minuta]

Da biste se uverili da se učesnici osećaju ugodno sa radio opremom, odvojite vreme da objasnite kako ona funkcioniše. Ovo vreme im omogućava da se tokom radionica potpuno usredsrede i kontrolišu. Na primer, pokažite kako zvučni snimač radi tako što ćete gurnuti SD karticu u otvor, uključiti uređaj, pokazati kako da podesite jačinu zvuka itd. Učesnici mogu da testiraju opremu na svakom koraku demonstracij

⑥ Kreiranje radio gestova

[15 minuta]

Definišite zajedno „pokrete“ koji vam omogućavaju da se tiho izrazite tokom snimanja. Ovo će pomoći da se izbegnu mali spoljni zvukovi koji ometaju glavni glas.

Definišite gestove ili znakove koji pokreću telo (posebno ruke i šake). Na primer, ovi znaci mogu izraziti:

- Glasnije, ne čujem vas.
- Niže, molim.
- Slažem se sa onim što kažete
- Ne slažem se
- Tišina molim!

Takođe, ovi znakovi omogućavaju učesnicima da moderiraju sami diskusiju i time favorizuju stvaranje horizontalnijeg prostora za učenje.

⑦ Predlaganje aktivnosti obuke na mikrofону

[45 minuta]

Predložite učesnicima pripremne aktivnosti na mikrofону pre pravljenja radio emisije. Na primer, pozovite ih da stvaraju petominutne emisije u malim grupama oko neke teme ili problema.

Iskoristite ovu priliku da date povratne informacije i savete:

- govoriti u mikrofón: kako se postaviti i držati.
- da isprobaju ulogu novinara: postavie pitanja, pakupe odgovore, predstave temu ili gosta itd.
- da koriste ispravne tehnike i snimaju diskusije.

Cilj je takođe da se učesnici zabave i da se osećaju prijatno, da nakon toga podstaknu spontane diskusije na radiju.

⑧ Slušanje vaših glasova

[15 minuta]

Slušajte snimke napravljene u prethodnom koraku kako bi svi čuli svoj glas. Odvojite vreme za povratne informacije i diskusiju.

⑨ Kreiranje radio emisije

[60 minuta]

① - Teme i pitanja

Za početak, učesnici moraju smisliti jednu ili više tema koje žele istražiti u emisiji. Razmislite o pitanjima koja vam omogućavaju da dublje istražite pitanja. Četiri do pet unapred definisanih pitanja je dovoljno, imajući u vidu da će diskusija verovatno dovesti do drugih pitanja.

** Takođe možete unapred da izaberete temu emisije i razmislite o aktivnostima kako biste olakšali razgovor oko teme.

② - Naslov

Zamolite učesnike/učesnice da kreiraju naslov svoje emisije.

③ - Džingl

Zamolite učesnike/učesnice da naprave džingl iz naslova emisije.

④ - Lista znakova

Nakon što je sve odabrano, učesnici/učesnice i facilitatori mogu zajedno raditi na listiću (pisani prikaz emisije). Može uzeti ovu strukturu:

- Jingle
- Prikaži prezentaciju
- Prezentacija [tema 1]
- Diskusija oko [tema 1]
- Muzička pauza
- Prelazna rečenica i uvod u [tema 2]
- Rasprava o [tema 2]
- Zaključak

Mogu biti dodaci (čitanje teksta, pisane hronike, ugrađivanje zvuka) ako se o tome unapred razmišljalo. U ovom slučaju, ovi različiti elementi moraju biti uključeni u ključnom listu.

⑤ - Priprema sekcija

Ako ste identifikovali odeljke u svom programu, predložite male radne grupe za pripremu ovih delova.

⑥ - Priprema glavnog novinara

Za uvod i zaključak emisije, učesnik se određuje za glavnog novinara emisije. Da bi im olakšali da govore, mogu da odvoje nekoliko minuta da pripreme kratak tekst i vežbaju pre početka snimanja.

⑦ - Snimanje

Napravite probni snimak. Program može da počne! Ideja je da se snimanje nikada ne prekine

⑩ **Zatvaranje / evaluacija**

[2 do 3 minuta pričanja po osobi]

Planirajte vreme za rastanak i evaluaciju radionice. Prikupite povratne informacije od ljudi: šta su naučili? Šta su mogli bolje da urade? Kako su se osećali? Ovo vam omogućiti da zatvorite radionicu i pozdravite se.

⑪ **Montaža i prenos**

Planirajte vreme za montažu (sa ili bez učesnika) i razmišljanje o tome kako ćete emitovati program.

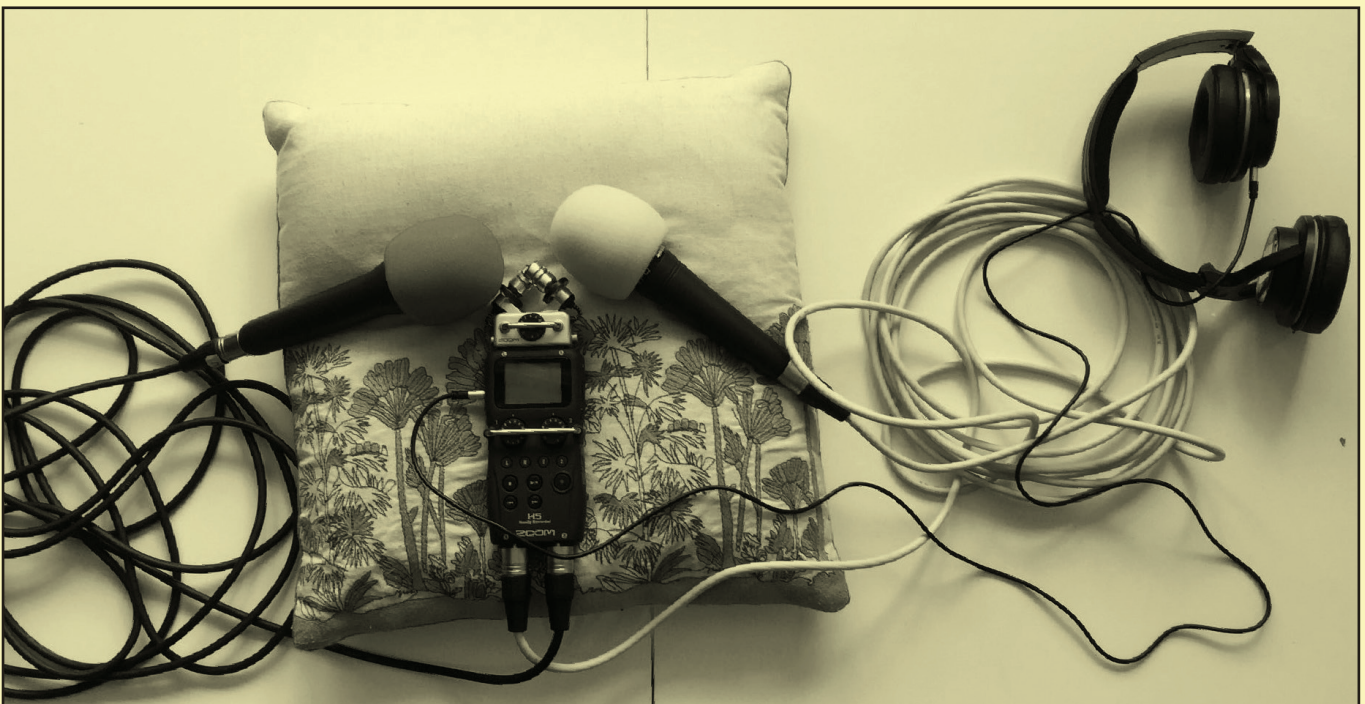
PRIPREMA UVODNOG GOVORA

Prvi minuti vaše radionice su važni i počinju čim učesnici uđu na vaša vrata. Evo nekoliko saveta kako pripremiti sobu i poželeti dobrodošlicu učesnicima da stvore topao i prijateljski prostor u kome se svi osećaju opušteno i sigurno. Ostavite vreme da predstavite svoje radionice i okruženje u kojem se one održavaju. Učesnici će se nakon toga osećati više uključena ako shvate zašto su ovde i šta će uraditi. Ovo je ujedno i prva veza poverenja koju ćete izgraditi sa njima. Zato obratite pažnju i izaberite predloge sa ove liste koji bi vam mogli biti korisni.

① Provera radio opreme

Prethodno pripremite opremu za snimanje (snimači, kablovi, mikrofoni itd.). Ne zaboravite da ponesete baterije i prazne SD kartice. Na dan radionice postavite radio opremu na sto:

- Povežite kablove, mikrofoni i snimač zajedno.
- Povežite slušalice sa diktafonom.
- Proverite da li je SD kartica prazna i da li je diktafon napunjen.
- Napravite probni snimak. Slušajte ga da biste proverili da li oprema radi.

② Priprema prostora i dobrodošlica učesnicima

Savetujemo vam da prostor učinite toplijim i prijatnijim: ostaviti ugao sa hranom i pićem za učesnike.

- puštati muziku pre radionica i tokom pauza.
- da postavite svoja mesta u krug. Na ovaj način svi imaju slično mesto i nema razgraničenja između facilitatora i učesnika. Svi se mogu videti i čuti.
- Pripremite radio opremu na stolu u sredini ili izvan kruga, u zavisnosti od toga gde će tehničar biti postavljen.

Kada učesnici prvi put uđu u prostoriju, odvojite vreme da ih pozdravite i postavite im nekoliko pitanja. Ako postoji nekoliko facilitatora: jedan od vas može se usredsrediti na dobrodošlicu učesnicima kada ostali završe pripreme.

Priprema mesta i doček mogu se obaviti i sa učesnicima (kupovina, sređivanje itd.). Slobodno uključite prve ljude koji će doći na vaše radionice!

UVODNI GOVOR

③ Dobrodošlica

Sedite u krug i poželite dobrodošlicu svim učesnicima/ama

④ Presentacija projekta, sadržaj radionice i ciljevi

Predstavite svoje udruženje ili organizaciju i, ako postoji, celokupni projekat u kome se obuka odvija. Zatim dajte kratak opis obuke, navodeći njene ciljeve.

Saradnja koja teži horizontalnosti podrazumeva transparentnost i jasnoću namera, konteksta i okvira rada.

⑤ Predstavite se, postavite se

(* Svakog pojedinca delimično karakterišu društvene osobine koje ukazuju na njihovu pripadnost grupama ili kategorijama. Oni mogu uključivati, na primjer: pol, pol, društvenu klasu ili rasnu kategorizaciju. Društveni identitet će vam omogućiti da se postavite u sistem, odnosno da se)

Odvojite vreme da se predstavite, objasnite svoje poreklo i zašto predlažete ovu radionicu. Razgovarajte o svojoj ličnoj vezi sa radijem. Ovo je ključni korak za stvaranje osećaja poverenja i reciprociteta kod učesnika. Ljudima će biti lakše da se otvore i budu ranjivi ako znaju s kim razgovaraju.

Takođe možete predstaviti različite karakteristike svog društvenog identiteta, tj. Postaviti se. Na ovaj način možete učiniti svoju subjektivnost i pristrasnosti koje se mogu pojaviti na obuci eksplicitnim. Ovo će vam takođe omogućiti da izrazite odnose moći koji mogu postojati između vas i učesnika; vašim položajem facilitatora, ali i nekim karakteristikama vašeg društvenog identiteta. Dajte učesnicima vremena da vam postave sva pitanja koja imaju.

- ⑥ **Navedite okvir za radionicu i za diseminaciju** Precizirajte okvir vaših radionica: na primer, tip predloženog prostora, korišćena nastava, relevantna pravila za vas itd. Navedite gde se emituju zvučni odlomci koje ćete snimati zajedno (emisije, podcastovi itd.)
- ⑦ **Komunicirajte o programu i potvrdite raspored sa učesnicima** Podelite program za svoju radionicu ili obuku. Stavite kopije u sobu tako da grupa može biti odgovorna i za vreme. Odredite „merioce vremena“ da podsete ljude na početak i kraj pauze. Proverite da li su vremena za pauze, za ručak i početak i kraj radionica u redu za sve. Takođe možete dati spisak mesta za jelo ili ponuditi zajednički obrok.
- ⑧ **Fotografije, video i zvučni zapisi, list prisustva učesnika/ca** Ako želite da snimate fotografije ili film, proverite da li su svi dobro. Savetujemo vam da prethodno potpišete dozvole. Takođe zamolite druge učesnike da ne fotografišu bez pristanka ljudi. Ako pravite povelju o kolektivnoj bezbednosti, možete je dodati sada.
- ⑨ **Telefoni** Možete zamoliti učesnike da što ređe gledaju svoje telefone i da ih stave u nečujni režim. Slobodno istaknite da ovo podstiče slušanje i pažnju.
- ⑩ **Zahvaljivanje** Zahvalite se svima na prisusustvu na radionici!
- ⑪ **Pozdravljanje različitosti** Možete uzeti vreme da izričito pozdravite različitost u svojoj grupi. To znači imenovanje društvenih razlika u prostoriji, tako da se svi osećaju prepoznatim i potpuno prihvaćenim u svom identitetu. Evo primera „dobrodošlice različitosti“ sa jedne od naših radijskih radionica u Parizu vezanih za pitanja roda i seksualnosti:
- „Hvala svim ženama koje su ovde. Tu su žene između osamnaest i trideset godina. Tu je i migrantkinja, Francuskinja. Tu su i rasne žene, tu su i bele žene. Verujem da postoje različite društvene klase, duhovnosti, religije, seksualne orijentacije. Verujem da možda imamo i drugačiji odnos prema telu, zdravlju, seksualnosti, polu. I izvan naših društvenih identiteta, svi mi imamo svoje iskustvo, svoje znanje, svoje složenosti. Dobrodošle sve razlike koje su prisutne u ovoj grupi. <<

DRUGO POGLAVLJE

Prvi koraci vase radionice

Uvodna radio radionica nije samo okupljanje ljudi oko mikrofona i traženje od njih da razgovaraju. Uzimanje mikrofona je uobičajeno iskustvo koje može biti zastrašujuće. Ponekad učesnici misle da je radio samo za stručnjake i da nemaju resurse da govore u mikrofona. Lupajuće srce, oznojene ruke i drhtav glas sve su to reakcije koje mikrofona može izazvati. Pre nego što pređemo na potragu, predlažemo neke tehnike olakšavanja kako bismo stvorili prostor u kojem se učesnici osećaju ugodno i opušteno.

Prve stranice ovog poglavlja nude preporuke za dobrodošlicu učesnicima i postavljanje okvira za vaš sastanak. Sledeće stranice vas pozivaju da postavite niz aktivnosti za učesnike da se predstave i upoznaju. Uživajte u našim ledolomcima, ovim malim igrama dizajniranim da razbiju led između ljudi koji se ne poznaju i spremaju se za saradnju. Kombinujte ih sa pokretačima energije kako biste obnovili energiju i entuzijazam u grupi. Na kraju, ali ne i najmanje važno, pozivamo vas da kolektivno definišete pravila svojih radionica stvaranjem povelje o bezbednosti.

Nadamo se da će vam ovo poglavlje pomoći da razmislite i definišete okvir vaših radionica: birajte, birajte, menjajte naše aktivnosti i koristite ono što naučite za pravljenje sopstvenih recepata!

UPOZNAVANJE

Da biste izgradili odnos poverenja, potrebno je da se svi učesnici osećaju prepoznatim i saslušanim. Ostavite vreme svakoj osobi da se predstavi i da zaista ceni način na koji se upoznajete. Učesnici će se osećati ugodnije da podele svoja iskustva i osećanja ako su se predstavili i znaju sa kim razgovaraju.

Čuvajte se tradicionalnih uvoda koji se često fokusiraju na obrazovno i profesionalno iskustvo. Oni mogu biti zastrašujući, posebno za one sa manje priznatim društvenim statusom, posebno ako se ovi uvodi daju na plenarnoj sednici. Ova vrsta uvoda može pojačati implicitne hijerarhije u grupama. Zbog stereotipa i predrasuda, ljudi imaju tendenciju da pridaju veći značaj rečima i mišljenjima ljudi sa višim društvenim statusom (npr. Muškarci, belci, ljudi iz visokog sloja, ljudi sa visokim obrazovanjem itd.). Na primer, može se pretpostaviti da učesnici obraćaju više pažnje na reči postdiplomaca nego na nekoga ko je ranije napustio školu i dolazi iz ruralnog područja. Stoga vam savetujemo da predložite aktivnosti koje pozivaju ljude da se predstave i upoznaju jedni druge na drugačiji način.

U ovom listu možete naći niz participativnih igara, dajući jednako vreme svim učesnicima. Pozivamo ljude da otkriju sebe kroz igru i smeh, uključujući telo i glas. Slobodno zamolite ljude da se predstave kroz sećanje, hobi, anegdotu vezanu za temu vaše radionice itd.

Učenje imena

Sve sledeće aktivnosti imaju isti početni oblik: krug.

**Za početak:
Runda imena**

Odradi jedan brz krug sa razmenom imena: prva osoba gleda osobu s desne strane u oči. Izgovaraju svoje ime (svoje) i zamenicu po kojoj žele da se zovu: on, ona ili oni. Zatim, druga osoba radi isto, gledajući drugu osobu s desne strane, itd. Uradite dva ili tri kruga. Pozovite učesnike da govore glasno i jasno. Zatim upotpunite jednim od sledećih predloga:

① Imena sa stilom

Zamolite prvu osobu da viče njihovo ime kao da je jako ljuta. Druga osoba radi isto, itd. U svakoj rundi dajte novi redosled kojim se glas i telo mogu mobilisati:

- pevaj svoje ime kao operska pevačica
- artikulirajte svoje ime usporeno
- šapni svoje ime kao da flertuješ
- izgovarajte svoje ime dok se smežete
- izgovarajte svoje ime sa velikom tugom ili radošću itd.

② Ime + lopta

Svi su stavili ruku na svoje ime. Izgovorite ime osobe u grupi i bacite joj malu lopticu* koju moraju uhvatiti. Skidaju ruku s glave i moraju izgovoriti ime nove osobe kojoj bacaju loptu. Ponavljajte dok svi ne učestvuju. Zamolite učesnike da se sete kome su prvi put bacili loptu. Ponovićete kktivnost nekoliko puta, sve brže i uvijek istim redosledom..

③ Jedno ime, jedna gestikulacija

Zamolite prvu osobu da izgovori svoje ime zajedno sa odredenom gestikulacijom. Grupa ih zatim mora imitirati: učesnici ponavljaju ime i reprodukuju isti gest. Zatim pređite na osobu sa desne strane, itd. Kada se svako ime zapamti sa povezanim gestom, pokušajte da svi zajedno ponovite (u isto vreme i istim redosledom) ime zaokruženo gestovima.

Ostali ledolomci za upoznavanje

① Starosna linija

Učesnici moraju stajati jedan pored drugog, poređani po mesecima i danima rođenja, od januara do decembra. To moraju da postignu bez ikakvog pričanja! Preporučuje se upotreba znakova. Kada se svi postave, zamolite ih da redom kažu datum rođenja. Zamolite ljude da se stave na pravo mesto ako postoje greške..

② Planisfera

Zamislite da je soba mapa sveta. Odredite kardinalne tačke i pokažite gestovima učesnicima različite kontinente. Zatim ih pozovite da se pozicioniraju prema:

- zemlja u kojoj je rođen jedan od njihovih deda i baka
- zemlja u kojoj je jedan od njihovih roditelja rođen
- zemlja u kojoj su rođeni.

Zatim ih možete zamoliti da ispričaju uspomenu ili priču o srećnom detinjstvu o tom mestu.

Između svakog uputstva pustite učesnike da se izraze.

③ Tačno/netačno

Svaki učesnik napiše na papir tri informacije o sebi koje grupa još ne poznaje. Dve izjave su tačne, jedna je lažna. Učesnici redom čitaju svoju listu grupi i grupa mora pogoditi u čemu je laž.

aussi faire ce jeu avec élimination pour augmenter le niveau de difficulté.

④ Krug razgovora

Ova aktivnost ima za cilj međusobno upoznavanje i stvaranje klime koja podstiče slušanje. Zaokružiti. Jedan od dva čoveka pravi korak napred. Na ovaj način se formiraju dva kruga: jedan spoljni i jedan unutrašnji. Unutrašnji krug je okrenut prema spolja, a spoljni prema unutra, tako da uvek postoje dve osobe okrenute jedna prema drugoj. Ovo će stvoriti parove. Zamolite svaki par da izabere osobu „A“ i „B“. Postavite prvo pitanje, poput: „kako se sada osećate?“. „A“ sada ima dva minuta da odgovori na „B“ (postavite tajmer). „B“ mora samo da sluša, a ne da priča. Tada se uloge menjaju. Kad istekne vreme, zamolite unutrašnji krug da napravi korak ulevo. Na ovaj način se formiraju novi parovi. Postavite im drugo pitanje: „Zašto ste danas došli na radionicu?“. Opet, nakon što je svaka osoba izgovorila, unutrašnji krug napravi korak ulevo. Postavite treće pitanje: „Šta vas povezuje sa temom današnje radionice?“.

Pokretaci energije i ledolomci

Evo liste naših omiljenih pokretača energije i ledolomaca. Ovo su igre, prilično kratke, koje omogućavaju pokretanje i omogućavanje razgovora između učesnika i jačanje kohezije tima. Mogu se koristiti na početku i na kraju radionica ili između dve teme za davanje ritma i markera vašim sesijama..

OBNAVLJANJE ENERGIJE

Ove aktivnosti je najbolje obaviti na početku radionice ili nakon pauze za ručak kako biste obnovili energiju grupe

① Buđenje tela

Stanite u krug. Prva osoba pokazuje na deo tela koji želi da se probudi i predlaže jednostavan pokret koji se ponavlja. Na primer, kažu „zglobovi“ i pomeraju zglobove. Ostali ljudi imitiraju ovaj pokret. Zatim, kada završe, gledaju osobu sa desne strane ili izgovaraju ime učesnika, što zauzvrat predlaže buđenje drugog dela tela. Ponavljajte iskustvo dok svi ne učestvuju. Ova aktivnost je idealna za početak kursa obuke. Pratite ga uz laganu muziku. Preporučujemo vam:

- 1) Tzen Tze Re Rei - Loli Cosmica
- 2) Rezo - Giselle World
- 3) OCNO - Didgerihang

② Stani i kreni

Recite učesniku da ćete mu dati niz instrukcija koje treba da slede: „Kad kažem GO, počni da hodaš, kad kažem STOP, prestani“. Pokušajte ovo nekoliko puta i dodajte nova uputstva: „Kad kažem NAME, izvikni svoje ime, kada kažem CLAP, pljesni rukama“. Probajte i ovo i dodajte prethodne reči: „Idi! ... Ime! ... Zaustaviti! ... Idi! ... Pljesak!>. Nakon što grupa savlada ova uputstva, nastavite: „Kad kažem SKI, podignite ruku prema nebu. Kad kažem ZEMLJA, čučnite i dodirnite zemlju rukom“. Probajte ovo, a zatim integrišite prethodne reči: „Idi! ... Ime! ... Ski! ... Zaustaviti! ... Idi! ... Zemlja! ... Pljesak!>

Zatim preokrenite sve: „Kad kažem GO, prestani, kad kažem STOP, hodaj ponovo“. Pokušajte ovo nekoliko puta. Zatim: „Kad kažem NAME, pljesnete rukama, kada kažem CLAP, viknete svoje ime“. I naravno, „Kad kažem NEBO, dodirni tlo, a kad kažem ZEMLJA, podigni ruku prema nebu“. Recite ova uputstva brzim tempom. Ovu igru možete raditi i sa eliminacijom kako biste

③ Komarac

Stanite u krug. Objasnite da se u prostoriji nalazi (zamišljeni) „komarac“. Ovaj komarac će uvek natjerati tri osobe da se kreću istovremeno. „Komar“ se kreće iznad glave jedne osobe, na primer zvane „B“. Da biste izbegli komarce, „B“ čučni. „B“ je između „A“ i „C“. Ova dvojica pokušavaju da ubiju komarca, pljesnuvši istovremeno rukama iznad glave „B“ koja čučni. Zatim se komarac pomera iznad glave „C“. „C“ tada takođe mora da čučne. „B“ i „D“ plješću dlanom po komarcu, koji se zatim pomera prema glavi „D“, itd. U početku će tempo biti spor. Slobodno učinite aktivnost dinamičnijom tražeći od ljudi da idu brže! Ovu aktivnost možete igrati i sa eliminacijom. Oni koji greše odlaze u sredinu i uznemiravaju ostale igrače tako da oni greše i pridružuju im se.

Buđenje glasa

Ove aktivnosti imaju za cilj da se pripreme za govor i olakšaju najsramnijim ljudima. Mogu se raditi jedno za drugim ili nezavisno.

① Branje jabuka

Stanite u krug sa dovoljno prostora između učesnika. Oni nemaju šta posebno da rade. Samo neka stoje razmaknutih nogu. Udišu kroz nos, a izdišu kroz usta. Ponavljajte ovo disanje nekoliko minuta. Zatim pozovite ljude da zagreju sve delove tela: gornji deo glave, vrat, ramena, ruke, stomak, butine, noge, listove i stopala. Svaka osoba svojim tempom. Predložite učesnicima da prave buku. Ono što je važno je da oni slobodno proizvode zvukove, bez brige za druge, osećajući se slobodnim da dopuste da se čuju njihova tela, njihovi bolovi, zadovoljstvo opuštenih mišića. Nakon nekoliko minuta, ohrabrite učesnike da prave sve veću buku. Na kraju vežbe svi moraju da se protegnu kao da žele da uberu velike crvene jabuke koje vise sa plafona. Zatim, brzo i slobodno protresite gornji deo tela od struka prema gore, a ruke i ruke opušteno i visi u vazduhu. Ostanite u ovom položaju 1 do 2 minuta..

② Stimulisanje dijafragme

Stanite u krug. Predložite da svi zajedno proizvode ove različite zvukove kako bi stimulisali dijafragmu:

- - Imitiranje lokomotive: Choo Choo Choo
- - Dunu sveću sa kratkim dahom
- - Juri mačku: pschitt!
- - Reći šuš nekoliko puta zaredom: šuš šuš šuš šuš šuš
- - Smeh: Ah ah ah ah ah
- - Dahtanje šteneta

③ Vođeni zvukom

Uparite učesnike/učesnice. Osoba „A“ će biti „vođena“, a „B“ će biti „vodič“. „B“ bira zvuk koji će voditi „A“ kroz prostor. «B» se kreće unaokolo ponavljajući isti zvuk. „A“ pokušava da prati zvuk zatvorenih očiju. „B“ isprobava neke varijacije u njihovom glasu: proizvode zvuk šapatom, vikom, stojeći blizu „A“, a zatim dalje do „A“. Ali „B“ mora pre svega da vodi računa o „A“ i da se postara da putovanje bude bezbedno. Neka parovi eksperimentišu tri minuta. Zatim zamenite uloge. Napravite kratak pregled: Kako ste se osećali? Da li je vežba bila teška? Da li vam je bilo lakše kao „vodič“ ili kao „vođena“ osoba? Kakva vam je buka bila sigurnija da se krećete zatvorenih očiju?

④ Ritam kutija

Spojite se u parove. Naučite sve kako da kažu „1, 2, 3“ na jeziku zemlje domaćina ili na bilo kom drugom jeziku koji možda nije uobičajen. Zatim ih zamolite da broje u krug na ovom jeziku, ali naizmenično: osoba kaže „1“, B kaže „2“, zatim a kaže „3“, B kaže „1“ itd.

U drugoj fazi, „1“ se može zameniti pokretom i zvukom, dok 2 i 3 ostaju nepromenjeni. Par tako broji u krug i naizmenično, zamenjujući broj 1. U drugom i trećem koraku, menjaju se i brojevi 2 i 3. Kada savladate različite koreografije, podelite ih sa grupom.

⑤ Teatralno hodanje

Recite učesnicima da prošetaju po prostoriji. Zamolite ih da smisle jednostavan gest. Dok još hodaju, moraju da oponašaju ovaj gest, bez prestanka. Pozovite ih da se igraju ovim gestom: oni mogu preuveličati pokret, učiniti ga što je moguće manjim, itd. Učesnici zatim mogu dodati zvuk. Zatim, mogu imitirati geste drugih ljudi. Za kraj, pokušajte svi zajedno da učinite isti gest.

⑥ Životinjski zvukovi

Svaki učesnik dobija karticu sa imenom životinje. Ime životinje se mora držati u tajnosti. U grupi istu životinju predstavljaju tri učesnika. Moraju da se poklope i pronađu sa identičnim zvukom na signal predavača.

⑥ Orkestar

Svaki učesnik je instrument i stvaraće zvuk svojim telom. Svaka osoba će biti deo orkestra, predlažući zvuk i ritam koji će držati tokom cele vežbe. Učesnici su postavljeni u nekoliko lukova, jedan iza drugog. Oni stoje između, tako da su svi vidljivi predavaču. Prva osoba proizvodi zvuk, zatim druga i tako dalje. Predavač deluje kao dirigent:

- kada podignu ruke, zvukovi se pojačavaju.
- kada spuste ruke, zvukovi postaju sve manje glasni.
- kada nekome daju znak kao da mu nešto dobacuju, osoba pušta njihov zvuk u krug
- kada napravi znak osobi kao da uzima nešto nazad, osoba prestaje da se igra.

Na kraju zamolite ljude da zauzmu mesto voditelja kao dirigent.

Varijacija: voditelj postavlja scenu (npr. Šumu) u kojoj će svaki učesnik morati da reprodukuje zvuk iz prirode (životinja, vetar, voda ...).

Opuštajuća igra

Ove aktivnosti imaju za cilj smanjenje stresa učesnika i mogu biti posebno efikasne pre javnog govora.

① Slušanje sveta

Zamolite učesnike da sednu ili legnu na mesto gde im je udobno i da zatvore oči. Dajte im sledeća uputstva blagim i mirnim glasom:

** 1. korak

Slušajte zvukove svog tela, počevši od glave. Zatim tvoje oči. Tvoji obrazi. Vrat. Tvoje grudi. Tvoj stomak. Tvoje ruke. Svaki tvoj prst. Noge i prsti.

** 2. korak

Slušajte zvukove u prostoriji. Pokušajte da čujete osobu pored sebe, njeno disanje, njen dah. Zatim pokušajte da čujete zvukove drugih učesnika. Pokušajte slušati van vrata, prema hodniku, stepenicama koje vode u prizemlje, vrtu, ulici. Svakih 5 sekundi pokušajte da čujete sve više i više.

Zatim, pozovite učesnike da ponovo slušaju zvukove svojih tela. Zatim ih zamolite da polako otvore oči.

② Crvena lopta

Pozovite učesnike da udobno sede na stolici. Zamolite ih da im ruke vise sa strane i da zatvore oči. Zatim ih zamolite da duboko udahnu, fokusirajući se na pokrete svoje dijafragme, pri svakom udisaju i izdisaju. Prilikom udisanja, učesnici se moraju usredsrediti na vazduh koji prolazi od usta do pluća. Moraju polako i nežno da udišu vazduh. Zatim da zamisle da postoji crvena energetska kugla koja prati ovaj vazduh. Ova crvena lopta se sada kreće u njihovim telima. Moraju se slobodno kretati svojim telom kako bi se ova crvena lopta mogla neprestano kretati. Od stopala do stomaka. Od stomaka do šake, od šake do glave, itd. Predložite im da završe velikim pokretima kao da šalju loptu napred.

④ Tuširanje

Za mirno buđenje: istuširajmo se! Zamolite učesnike da se grupišu po tri: jedna osoba se „tušira“ 3 do 4 minuta. Jedan partner stoji desno, a drugi levo. Sa svake strane tapšu se po ramenima, zatim masiraju ruke, šake i tako dalje. Ponovite iskustvo dva puta zamenom uloga. Pratite aktivnost opuštajućom muzikom. Preporučujemo vam:

- Sueno en paraguay chancha via circuito
- Havana Affair - Onda Vaga
- Aziza Brahim - Julud
- Francis Bebey - Forest Nativity
- Laughter of the Sea - Mola Mola
- Vision - Intiche

Zatvaranje radionica

Predložite ove aktivnosti da biste dobili povratne informacije i osećanja od učesnika kako biste poboljšali svoje radionice. Takođe će vam omogućiti da označite kraj svoje radionice i pozdravite se.

① Temperatura mišljenja

Napravite liniju na podu (kredom ili trakom). Stavite „+“ na jedan kraj i „-“ na drugi kraj. Zamolite učesnike da se postave na ovu liniju prema pitanjima koja ćete postaviti. Postavljajte pitanja poput: „Kakav je bio bife?“, „Kako ste pronašli organizaciju?“ itd.

② Krug mišljenja

Napravite krug. Pozovite jednu osobu da ode u središte kruga i ispriča nešto što im se svidelo - ili ne - o radionici. Svi koji se slažu pozvani su da im se pridruže unutar kruga. Zatim se svi vraćaju na svoje početno mesto itd.

③ Otvorena diskusija

Postavite pitanja:

- Kako ste se osećali danas?
- Koje resurse ste mobilisali tokom sesije?
- Šta si naučio? Kako možete ponovo koristiti ovo učenje izvan radio radionica?
- O čemu biste želeli da saznate više na predstojećim radionicama?

KAKO STVORITI BEZBEDAN PROSTOR

Uvodne radio-radionice nude svakom učesniku priliku da govori i podeli osećanja, iskustvo, ličnu istoriju – nešto što je vezano za njihovu intimnost. Stoga je važno stvoriti sigurno mesto, a to je ono što mi predlažemo kroz izradu povelje o bezbednosti. Ova povelja osigurava da se svačiji glas poštuje tokom debata/diskusija. Takođe ima prednost da neguje ravnu strukturu radnog mesta, omogućavajući zajedničko kreiranje pravila. Ova pravila takođe omogućavaju bolju cirkulaciju moći: svi (i učesnici i fasilitatori) su slobodni da zajedno podsećaju na ustanovljena pravila i da moderiraju debate. da se stvori bezbedan prostor.

Povelja o bezbednosti

Trajanje 45 minuta

Učesnici Beskonačno

Ciljevi

- Stvoriti prostor gde ljudi mogu da govore i da se mogu istražiti osetljiva pitanja.,
- Stvoriti prostor u kome se podstiču dobra volja, tolerancija i aktivno slušanje.
- Navesti učesnike da razmisle o tome šta im je potrebno da bi se osećali bezbedno i o svojim granicama.
- Pokrenuti horizontalni radni proces omogućavajući svima da se izraze i usvoje sigurnosna uputstva.
- Podići svest o pojmu pristanka u društvenim odnosima, bez nužnog uključivanja seksualnosti.

Materijali Markeri, Olovke/hemijske za svakog učesnika/učesnicu
Flipchart, Debeli papiri u boji, Makaze
Selotejp ili izolir traka

Instrukcije

Pozovite učesnike da odgovore sami i pismeno: „Šta mi je potrebno da bih se osećao bezbedno u grupi?“. Zamolite ih da zamisle svaku situaciju u kojoj se osećaju posebno bezbedno. Savetujte ih da pominju sve vrste potreba, čak i one „najneznačajnije“.

Na primer: „da bih se osećao bezbedno, uvek mi je potreban telefon u blizini / moram da znam da mogu da se povučem kada delim stvari sa grupom/ moram da znam pravila itd.“.

Posle 5 do 10 minuta, vratite se u grupu i pozovite učesnike da naizmenično podele šta im je potrebno da bi se osećali bezbedno. Nakon svakog deljenja, pokušajte da odredite jedno ili nekoliko bezbednosnih uputstava koja će obezbediti da se potrebe učesnika zadovolje tokom radionice.

Na primer:

- Da poštujemo poverljivost: ono što se kaže tokom radionice ostaje u radionici
- Da ne upadaju jedni drugima u reč
- Da ne dovodite u pitanje ličnu istoriju
- Da svima damo vremena da govore u mikrofon
- Da ne tera ljude da govore ako se ne osećaju prijatno
- Da slušaju jedni druge

Napišite svako uputstvo na flipčartu na zidu.

3. Zamolite učesnike da dodaju još instrukcija na zid ako misle da nešto nedostaje. Recite im da se povelja može nadograditi i da mogu da dodaju pravila tokom cele radionice.

4. Postavite ovu povelju tokom celog trajanja radionice. Objasnite da ova povelja pripada svima i da joj se svaki učesnik može vratiti, ako smatra da se ne poštuje dogovor postignut na početku radionice.

Varijante

Dinamičnija verzija je da zamolite učesnike da naizmenično izraze šta im je važno, kako bi se osećali bezbedno tokom radionice. Svaka osoba treba da podeli rečenicu i ne treba da ponavlja nešto što je već rečeno. Zapišite svaku rečenicu na flipčart.

Podelite post-it učesnicima. Zamolite ih da na njemu napišu šta im je potrebno da bi se osećali bezbedno. Svaka post-it poruka može imati samo jednu ideju. Zatim ih zamolite da zalepe post-it na zid, okupljajući one sa sličnim idejama. Pročitajte ove poruke grupi i zapišite glavne ideje na flipčart.

Da biste aktivnost učinili zabavnijom, možete da isečete različite oblike iz papira u boji: mikrofona, slušalice, diktafone, vetrobran, itd. Zamolite učesnike da napišu svoja bezbednosna uputstva na ovim obojenim oblicima i zalepe ih na zidove.

Saveti za fasilitatore

Za introspektivne trenutke savetujemo vam da pustite opuštajuću muziku. Posebno preporučujemo sledeće pesme:

- Planet Caravan - Black Sabbath
- Alfa - Mop Mop
- August 10 - Khruangbin
- Escape - Sudan Archives

Ako ima nekoliko fasilitatora, zamolite jednog od njih da bude „čuvar povelje“. Njihova uloga će biti da obezbede da se dogovorena pravila poštuju tokom cele radionice.

Procena

Na kraju radionice ili nakon deljenja, debate, pitajte učesnike da li su se osećali bezbedno tokom diskusije.

PRIMER POVELJE O BEZBEDNOSTI:

- Dozvolite sebi da postavljate pitanja.
- Poštujte poverljivost: ono što se kaže tokom radionice ostaje u radionici.
- Kada govorite, dajte prednost sopstvenom iskustvu, iskustvima koja vas se tiču.
- Kada drugi govore o svojim iskustvima, budite aktivni slušaoci, postavljajte pitanja, nudite podršku i doprinose bez preispitivanja ili osuđivanja osećanja druge osobe.
- Pokušajte što je više moguće da ne osuđujete, ne samo prema drugima, već i prema sebi.
- Poštujte vreme dolaska, pauze i odlaska.
- Kolektivno učestvuju u postavljanju i sređivanju prostorije.
- Pokušajte da razumete i kako da se izvinite ako je neko povređen onim što govorimo.
- Recite drugim učesnicima kada želimo da podelimo teška iskustva i uverite se da su drugi spremni za njih. Okidač upozorenje.
- Budite ljubazni pred neprijatnim komentarima.

PRIMER POVELJE O BEZBEDNOSTI KOJE SE ODOSE NA GOVORENJE NA RADIJU

- Nemojte upadati jedni drugima u reč
- Budite svesni pokreta govora – nemojte ga monopolizovati tako da svi imaju vremena da govore
- Koristite nadimke tokom snimanja radija (očuvajte anonimnost)
- Uklonite neželjene delove sa snimaka
- Slušajte podcast/radio emisiju pre nego što se emituje
- Dozvolite sebi da ne odgovarate na pitanja koja smatrate nametljivim
- Imajte pravo da ćutite ako ne želite da se izrazite

Signali pokretima rukom

Trajanje 5 do 10 minuta

Učesnici Što više moguće

Materijali Telo, pogotovo ruke i šake

- Ciljevi**
- Stvaranje zajedničkih znakova za regulisanje debata
  - Obezbedite ravnomeran tok govora
  - Dajte alate za izražavanje osećanja bez potrebe da ih verbalizujete

Instrukcije Definišite sa učesnicima elemente koji se čine bitnim u diskusijama.

Na primer:

- Budite tihi kada više ljudi odjednom priča u glas
- Ako se slabo čuje, zamolite osobu da priča glasnije

Zatim zajedno definišite znakove koje će svaki učesnik reprodukovati kako biste osigurali da se njihovi zahtevi poštuju. Na primer, da biste imali tišinu, predložite učesnicima da podignu ruke iznad sebe u obliku trougla. Da biste govorili glasnije, pozovite ih da mahnu rukama prema gore itd.

Takođe možete definisati znakove u vezi sa osećanjima.

Na primer :

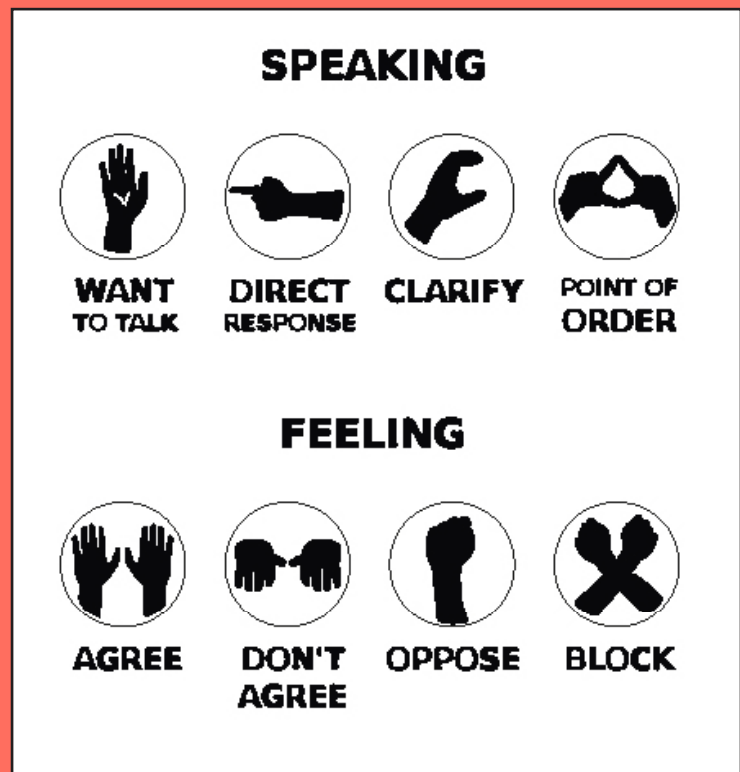
- Slažem se
- Više se ne osećam bezbedno u grupi.

Ako imate polaroid, slikajte ove znakove i stavite ih na flipčart sa njihovim značenjem.

Saveti za fasilitatore

Imajte na umu da neki znakovi koji imaju za cilj da budu prijateljski i regulišu diskusije mogu postati preterani ako se zloupotrebe. Na primer, ako učesnik kritikuje drugog učesnika, a ostali klimnu u znak slaganja, to se može smatrati agresivnim ili neprijatnim za osobu o kojoj je reč. Ako osoba govori stidljivo pred grupom i sve ruke od njega/nju traže da govori glasnije, to može izazvati anksioznost. Bez obzira na okolnosti, vodite računa o osetljivosti svih.

Annexes

TREĆE POGLAVLJE

Prvi koraci na mikrofону

Koliki je vaš budžet i koju opremu za snimanje ćete koristiti?

Koje aktivnosti ćete predložiti učesniku za uvođenje opreme?

Kako možete da ih upoznate sa snimanjem zvuka?

Kako možete olakšati govor u mikrofón tako da razmene budu spontane i tečne?

Ovde vas pozivamo da izaberete svoju radio opremu: otkrijte naše različite opcije kako biste mogli da kreirate sopstveni prenosivi studio. Zatim ćemo predstaviti neke aktivnosti koje će vam pomoći da ga predstavite na zabavan i participativan način.

Za uvodnu radio radionicu nije dovoljno okupiti ljude oko radio studija i zamoliti ih za razgovor. Uzimanje mikrofona je neobično iskustvo koje može biti zastrašujuće. Ponekad učesnici misle da je radio rezervisan za stručnjake i da nemaju resurse da govore u mikrofón. Lupanje srca, znojave ruke, drhtav glas su sve reakcije koje mikrofón može da izazove. Dakle, pre kreiranja radio programa, predložimo nekoliko aktivnosti za stvaranje klime koja podstiče razmenu iskustava i olakšava korišćenje mikrofona.

RADIO OPREMA

Evo osnovne opreme koju preporučujemo da napravite sopstveni prenosivi radio studio. Prednost ovog tipa studija je što je lagan i lako prenosiv ako planirate da putujete na različita mesta.

OSNOVNA RADIO OPREMA

Diktafon
[Zoom]

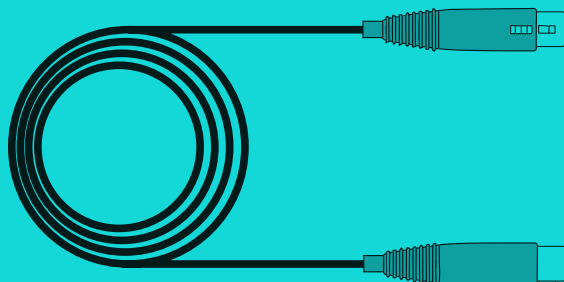
**4 AA baterije za
ZOOM**

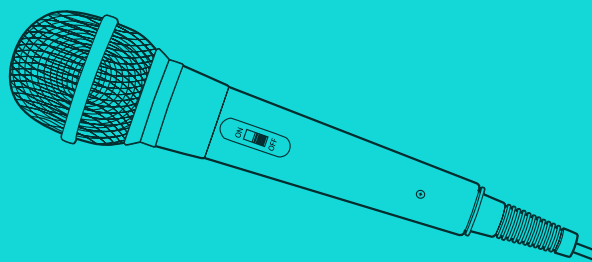
2 SD kartice
*(u slučaju da jedna neradi ili
nestane memorije)*

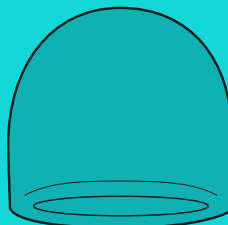
XLR kablovi

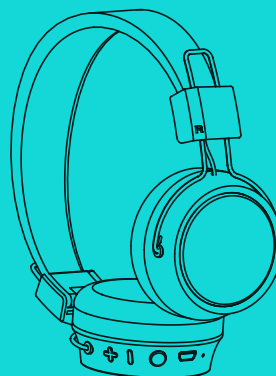
Mikrofoni

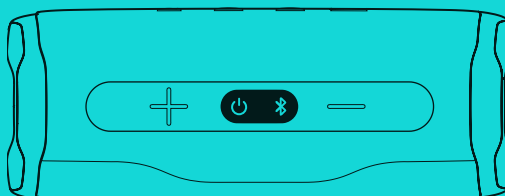
Vetrobrani za zaštitu mikrofona

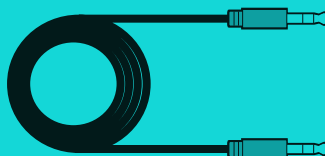
Slušalice

Mali zvučnik (za kolektivno slušanje)

Aux kablovi

Tripod (Kako bi snimanja na duže vreme bila udobnija)

Možete prilagoditi broj mikrofona i diktafona prema broju učesnika i aktivnostima koje nudite. Preporučujemo dve glavne opcije

- OPCIJA A: prenosivi diktafon sa 2 XLR ulaza (npr. Zoom H4N) i dva mikrofona.
- OPCIJA B: prenosivi diktafon sa 4 XLR ulaza (npr. Zoom H6) sa 4 mikrofona

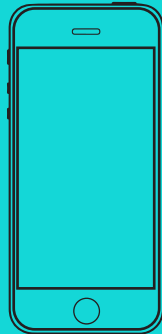
Ovu opremu možete dopuniti drugim prenosivim diktafonima (kao što je Zoom H1n) ako planirate da radite vox pop (ulične intervjue) ili unakrsne intervjue.

RAZLIČITE OPCIJE ZA SNIMANJE

Još uvek je moguće pronaći druge opcije. Ovde ćemo vam ponuditi nekoliko alternativa, u zavisnosti od vašeg budžeta. Od najosnovnijeg, ako je budžet mali, do idealne postavke, ako je budžet visok - studio.

Nizak budžet: Snimanje sa telefonom

Možete početi sa snimcima na telefonu, za koje nije potrebna kupovina specijalizovane opreme. Audio datoteke se mogu oporaviti u MP3 formatu, a zatim urediti pomoću softvera za uređivanje (Reaper ili Audaciti) instaliranog na vašem računaru. (iPhone)

Prednost ove vrste snimanja je u tome što svi učesnici mogu koristiti ovaj alat bez prethodnog upoznavanja. I za ovu vrstu uređaja obično nije potreban budžet jer će većina učesnika imati takav.

Međutim, učesnici ne snimaju u radijskom studiju, što znači da će iskustvo biti delimično, a kvalitet zvuka snimaka lošijeg kvaliteta tokom montaže.

Prosečan budžet: Snimanje diktafonom bez mikrofona (diktafon)

Između 50 i 200 evra (broj diktafona će se odrediti prema broju učesnika)

Možete početi sa jednostavnim snimanjem tipa diktafona, sa diktafonom bez mikrofona. Zvučne datoteke će tada biti na SD kartici ili se mogu vratiti sa USB kabla za uređivanje.

Prednosti ove opreme su njena jeftina i činjenica da ne zahteva veliki budžet. Kvalitet zvuka je bolji nego na telefonu.

Manje je zastrašujuće od atmosfere u studiju.

**Prosečan budžet
(2):
Snimanje pomoću
integrisanog
snimača mikrofona
poput Zoom H1,
Zoom H2, slušalica i
SD kartice**

Između 100 i 200 evra (broj snimača koji će se odrediti prema broju učesnika)

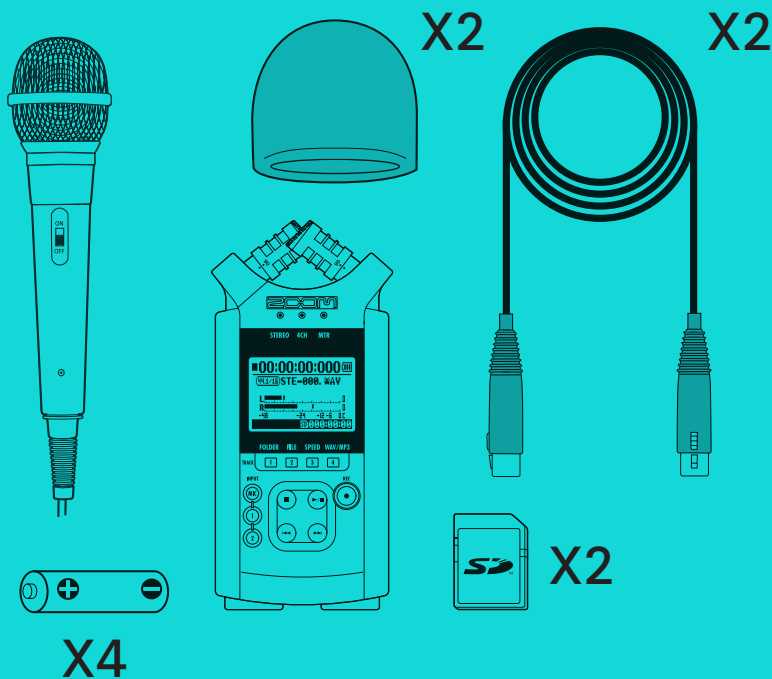
Ova oprema omogućava dobro snimanje zvuka i laka je za upotrebu. Kao i telefon ili diktafon, omogućava veliku pokretljivost, što može biti korisno za vok pop-ove ili grupne vežbe.

**Visok budžet:
Snimanje pomoću
mikrofona (Behringer
KSM8500),
vetrobranskih
zaštutita mikrofona,
XLR kablova
povezanih na H4
ili F4 Zoom, spoljne
zvučne kartice
(UGREEN), slušalica,
računara sa
softverom REAPER
ILI AUDACITY, SD
kartice**

Između 200 i 600 evra

Ovim postavljanjem smo bliži tradicionalnom radijskom studiju. Snimanje zvuka je optimalno i učesnici poseduju profesionalnu radio opremu. Ovo je dobar način da uključite učesnike u atmosferu studija.

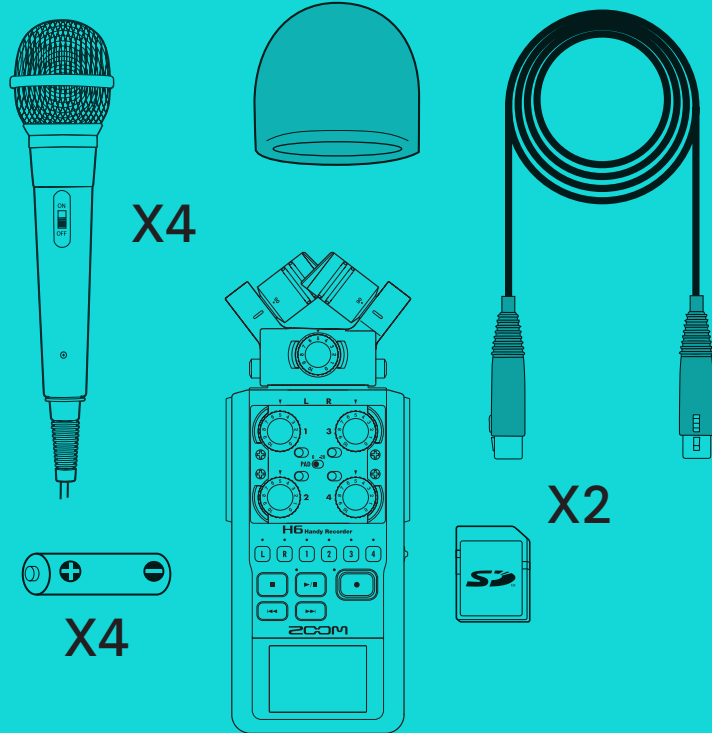

Visok budžet (2):

Snimanje sa Shure sm58 mikrofona, H6 ili F4 Zoom sa XLR kablovima, USB interfejsom Focusrite Scarlett 1818, računom sa Reaperom ili Audacityjem

Između 400 i 800 evra

Ovo je idealno podešavanje. Učesnici će biti u stvarnim studijskim uslovima. Prednost je u tome što je zvučni zapis odličnog kvaliteta, ali ova oprema zahteva značajan budžet.

PRESTAVLJAMO RADIO I RADIO OPREMU

Ovde vam nudimo niz aktivnosti kako biste na zabavan i participativan način predstavili radio i materijal posvećen njemu.

ŠTA JE RADIO

Trajanje 5 to 10 minuta

Učesnici 5 to 15

Ciljevi - Stvorite zajedničko razumevanje šta je radio
- Počnite da olakšavate razmenu među ljudima

Oprema - Karton, papir
- Olovka, marker

Instrukcije Stanite u krug. Zamolite ljude da naizmenično izgovaraju prvu reč koja im padne na pamet kada pomisle na reč «radio». Zapišite ove reči na flipčart. Možete učiniti nekoliko krugova da biste ohrabрили ljude da budu kreativniji i da razmišljaju van okvira.

Zatim zamolite učesnike da se uparuju, bez promene mesta. Jedan od dva čoveka stoji sa osobom sa desne strane u krugu. Prva osoba izgovara reč «radio», par odgovara prvom rečju koja im padne na pamet. Zatim prva osoba kaže novu na osnovu poslednje izgovorene reči, itd. Posle nekoliko okreta, pitajte svaku grupu za poslednju reč koju ste upravo izgovorili i zapišite je na flipčart.

Ponovite prethodna uputstva, ali promenite parove.

Zatim recite nekoliko reči o radiju i načinu na koji se emituje:

„Radio se može emitovati uživo ili snimiti. Audio sadržaj - kao što je emitovanje - tradicionalno se emituje elektromagnetnim talasima na datoj frekvenciji (kao što je to slučaj na radiju, u automobilu itd.). Međutim, zvukovi se mogu emitovati i putem interneta - na primer na društvenim mrežama. Upravo je ovaj pristupačni striming rodio reč «podcast»: pristup besplatnom audio sadržaju koji možete slušati bilo gde i bilo kada.

Postoji nekoliko načina za snimanje zvuka pre nego što se pusti. Na primer, možete snimiti emisiju kada upoznate različite ljude u radijskom studiju. Ali možete i sami sa mikrofonom i diktafonom da obavite intervju i mikro-trotoare.

Zvučni zapisi se tada obično uređuju (odnosno sastavljaju različiti elementi) na namenskom softveru. To može biti jednostavno uređivanje (poput uklanjanja spoljašnje buke ili uređivanje dužine) ili složenije uređivanje. Na zahtev novinara, osoba zadužena za montažu (uopšte, zvučni reditelj) može da doda glas koji će biti zajednička nit između različitih zvučnih isečaka, kao i muzike ili zvučnih pejzaža.”

Variante (1)

- 1 Stanite u krug. Zamolite ljude da naizmenično izgovaraju prvu reč koja im padne na pamet kada pomisle na reč radio. Zapišite ove reči na flipčart.
- 2 Zatim zamolite učesnike da se uparuju, bez promene mesta. Jedan od dva čoveka stoji sa osobom sa desne strane u krugu. Prva osoba odgovara na pitanje «da li voliš radio?» dok ga drug sluša dva minuta. Tada se uloge menjaju.
- 3 Ponovite operaciju, ali pitanje zamenite sa «koja je vaša poslednja memorija u vezi sa radijem».
- 4 Ponovite postupak, ali promenite pitanje u «Kad biste mogli da dobijete nešto na radiju, šta bi to bilo?»
- 5 Napravite isti zaključak kao u prethodnoj aktivnosti.

Variante (2)

Zamolite učesnike da kažu nešto o tome šta im se dopada na radiju. Svaka rečenica treba da dovede do nove ideje. Napišite ključne reči na tablu i pročitajte ih zajedno.

SNIMANJE ZVUKA SA JEDNIM MIKROFONOM

Trajanje 15 to 20 minuta

Učesnici 5 do 15

Ciljevi

- Probudite radoznalost učesnika
- Upoznajte učesnike sa radio opremom
- Naučite učesnike da snimaju zvuk

Oprema

• Ovde je idealno da imate različite prenosne snimače (najmanje jedan po paru ili tročlani, u zavisnosti od vašeg budžeta). Na primer, možete ponuditi:

- Nekoliko vrsta zuma H1n, H2n
- Nekoliko vrsta zuma H4n ili H5
- Jedan ili dva tipa zuma H6
- Postavite onoliko slušalica i vetrobrana koliko ima snimača na stolu.

Takođe planirajte i vreme povratka:

Zvučnik

kabl sa dvostrukim priključkom za povezivanje Zooma sa zvučnikom.

Ako nemate budžet, ponudite za korišćenje mobilne telefone!

Priprema

Stavite različite uređaje na sto tako da budu vidljivi svima.

Instrukcije

Zamolite učesnike da formiraju parove ili trinome u zavisnosti od broja snimača koje imate.

Objasnite grupi da ćete ih upoznati sa materijalima koji su potrebni za snimanje jednog mikrofona. Na primer, za snimanje osobe tokom intervjua, tokom mikro-trotoara ili za snimanje ambijentalnih zvukova. Recite učesnicima da su za ovu vrstu snimanja potrebni audio

snimač, slušalice i mikrofona. Mogu koristiti jednostavnu opremu (poput mobilnog telefona), kao i složeniju i skuplju opremu (poput one na stolu). Idealno je koristiti prenosne snimače marke Zoom koji imaju ugrađene mikrofone - jednostavni su za upotrebu, lako prenosivi i snimaju odličan zvuk.

Zatim zamolite ljude da sa stola uzmu diktafon, slušalice i vetrobran.

U parovima ili tri osobe moraju smisliti kako uključiti uređaj i postaviti ga kako bi mogli snimati. Prođite kroz svaku grupu da biste proverili da li sve ide dobro. Zatim im možete pokazati kako radi diktafon koji koriste.

Neka naizmenično snimaju jedno jednostavno pitanje, poput: „Kad biste mogli da izaberete moć superheroja, koja bi to bila?“, „Koji je vaš najbolji odmor?“, „Šta volite da radite da biste se opustili?“ Svaka osoba mora u jednom trenutku imati diktafon u rukama i pobrinuti se za tehnički deo.

Dajte im vremena da ponovo preslušaju snimak u slušalicama.

Vratite se kao velika grupa. Zatim možete pokazati kako radi Zoom H4n snimač i kako snimiti zvučni zapis tokom intervjua (pogledajte dodatak).

Varijante Umesto da pozovete učesnike da se registruju, ponudite im da snime različite zvukove (buka lupanja vrata, pucanje prstima itd.). Zatim će morati da nateraju učesnike da pogode o kojim zvukovima govore tokom sesije kolektivnog slušanja.

Ova aktivnost se takođe može povezati sa aktivnostima predstavljenim na sledećim stranicama.

Saveti za omladinske radnike

Objasnite da je mikrofoni postavljen na prednjoj strani zuma. Ovo je usmereni mikrofoni. Prioritetno snima zvuk glasa snimljene osobe. Sa slušalicama će učesnici stoga slabije čuti okolne zvukove. Ali to ne znači da oni jednostavno nestaju.

Prilog(1) Kako H4n zoom funkcioniše

Objasnite da je mikrofoni postavljeni na prednjoj strani zuma. Ovo je usmereni mikrofoni. Prioritetno snima zvuk glasa snimljene osobe. Sa slušalicama će učesnici stoga slabije čuti okolne zvukove. Ali to ne znači da oni jednostavno nestaju.

Zatim možete prikazati osnovni rad uređaja. Uradite ovo:

- Uključite uređaj (sa leve strane)
- Postavite SD karticu i proverite da li ima mesta
- Proverite nivo napunjenosti uređaja
- Priključite slušalice

Pritisnite crveno dugme «REC» prvi put, koje svetli i postaje crveno.

- Podesite zvuk pomoću tastera za nivo snimanja («REC nivo» na desnoj strani zuma)
- Podesite zvuk koji čujete preko slušalica („VOL“ na levoj strani)

①

②

③

④

5

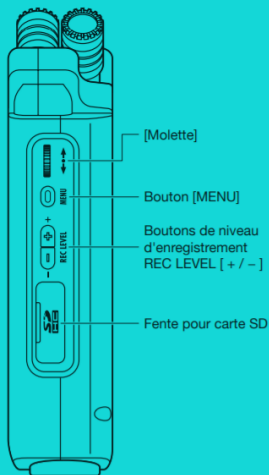

Pritisnite dugme “REC” drugi put za pokretane snimanja

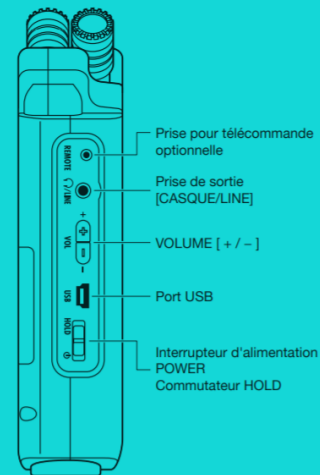
Pritisnite dugme STOP da biste zaustavili snimanje

Dijagram preuzet iz korisničkog priručnika Zoom H4n

[FACE DROITE]

[FACE GAUCHE]

6

7

Navedite kako prilagoditi nivo registracije učesnicima. Odredite da se nivo zvuka prikazuje kao spektar na Zoom ekranu sa pozadinskim osvetljenjem. Dobar kvalitet zvuka je oko -12.

Budite oprezni, ako se dogodi da bude na -6 do 0, zvuk je zasićen. Kasnije će biti neupotrebljivo za korišćenje.

Prilog (2)
Snimate osobu sa Zoom H4n-om

- 1) Pozovite učesnika da se pridruži i odglumi situaciju snimanja. Objasnite da moraju da završe ove različite korake pre nego što registruju nekoga:
- 2) Postavite zum uređaj u ravnu sa ustima osobe koju snimate.
- 3) Postavite pitanje sagovorniku (npr. šta ste jeli jutros?) Da biste podesili nivo snimanja.
- 4) Zatim ponovo preslušajte ovaj snimak da biste se uverili da sve radi kako treba.
- 5) Ako je intervju dugačak, stavite ruku u udoban položaj.
- 6) Registracija počinje!

RADIO STUDIO

Trajanje 10 do 15 minuta

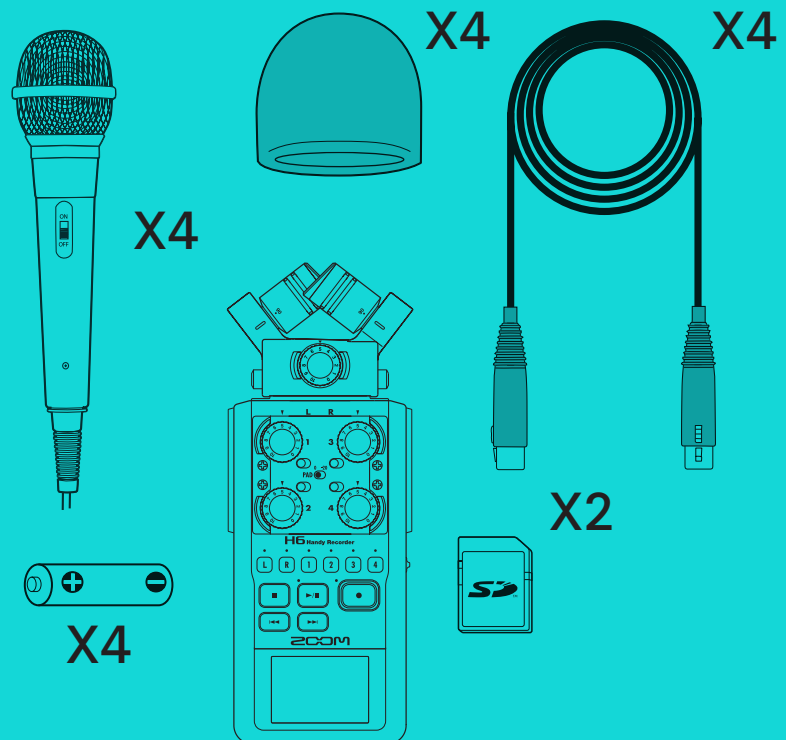
Učesnici 5 do 15

Ciljevi

- Upoznajte učesnike/učesnice sa radio opremom
- Naučite učesnike/učesnice da snimaju zvuk
- Neka im bude prijatno sa radio vežbom tako što ćete je učiniti zabavnim i pristupačnim

Oprema

- Prenosivi diktafon sa XLR utičnicama
- Mikrofoni
- Vetrobrani
- Kablovi
- SD kartica
- Slušalice
- Stolovi i stolice

Priprema Pripremite radio opremu u torbi ili vrećici.

Instructions Objasnite ljudima da ćete sada pokazati materijale potrebne za pravljenje radio studija za snimanje grupnih diskusija.

Okolo stola pitajte učesnike koje materijale smatraju potrebnim za izradu radio studija. Morate doći makar do ove liste kao osnovni minimum:

- Prenosivi diktafon sa XLR utičnicama
- Slušalice
- Mikrofone
- Vetrobran za svaki mikrofona
- Kablovi
- Dve SD kartice
- baterije

Izvadite navedene stavke jednu po jednu. Pitajte svaki put čemu služi predmet u pitanju.

Pitajte da li postoje volonteri koji bi želeli da pokušaju da povežu različite elemente radio studija zajedno

Pokažite učesnicima kako da koriste audio snimač.

Predložite da jedan od njih govori preko mikrofona, a ostali da dođu i slušaju slušalice (pogledajte prilog)

Évaluation

Da biste bili sigurni da su učesnici shvatili demonstraciju i razumeli kako funkcionišu predstavljeni alati, možete im predložiti da procene ovaj korak sa nekoliko pitanja. Na primer, možete im postaviti nekoliko pitanja i dati im odgovore na skali od 1 do 5

Bitno je da se utvrdi stepen razumevanja. Ovo se može uraditi usmeno ili pismeno pomoću listova na koje učesnici mogu da zabeleže svoje odgovore.

Na primer:

Da li vam se dopao ovaj korak?

Da li ste razumeli kako predstavljeni alati rade?

Da li se osećate spremno da ih koristite?

Da li vam je potrebno da se vratimo i da ponovo objasnimo nešto?

Da li vam radio sada deluje praktičnije i pristupačnije?

Saveti za omladinske radnike

Najvažnije je da budete što jasniji. Sva svoja objašnjenja možete ilustrovati tako što ćete ih, na primer, demonstrirati. Možete ostaviti vreme između svakog koraka kako bi učesnici mogli da postavljaju pitanja ako ih imaju. Takođe pazite da ne idete prebrzo.

Prilog

Snimate grupnu diskusiju koristeći Zoom H6 and 4 mikrofona

①

Da biste pokazali kako radi radio studio, odglumite sledeće scene:

Objasnite da ovog puta ne koristite ugrađeni mikrofona Zoom H6, već četiri mikrofona povezana sa njim preko XLR kablova.

[priključite XLR kablove na odgovarajuće utičnice na Zoom-u i na mikrofone]

Da biste zaštitili mikrofone i izbegli parazitsku buku, dodajte vetrobran

[Stavite vetrobran na mikrofona]

Upalite snimač klikom na POWER dugme

[POkažite POWER dugme i uključite Zoom]

Pre nego što započnete snimanje, proverite da li postoji SD kartica. Takođe proverite da li su baterije dovoljno napunjene da se snimanje zvuka ne prekine tokom prenosa.

[Prikaži na displeju sa pozadinskim osvetljenjem gde se mogu pronaći ove informacije]

②

Uključite svoje slušalice

H6 zoom može da snimi nekoliko audio zapisa u istovreme.

③

4

Izaberite svoje numere prema „1,2,3,4“ LED diodama. Kada je svetlo crveno, numera je izabrana i stoga je zvuk odgovarajućeg mikrofona spreman za snimanje.

[Uključite numere i pozovite učesnike da govore preko mikrofona kako bi pomerili audio spektar na pozadinsko osvetljenom Zoom ekranu]

Ulazna jačina zvuka se podešava na 4 točkića koji su numerisani.

[Pomerite točkiće]

5

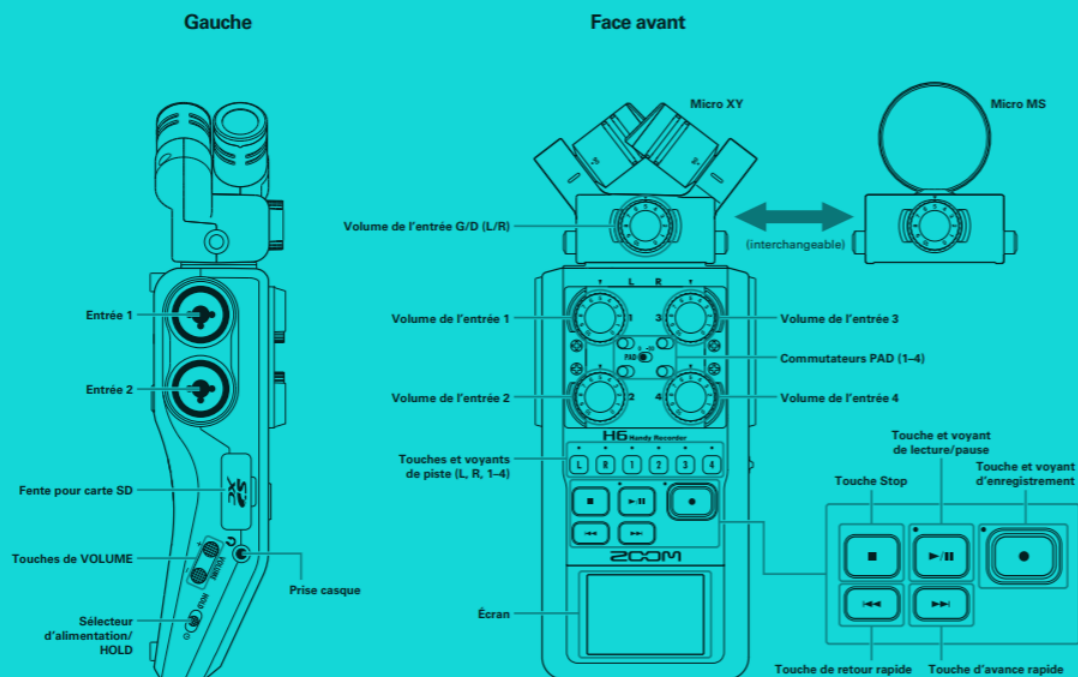

Diagram preuzet iz Zoom H6 korisničkog uputstva

Nivo audio snimaka uvek mora biti oko -12 na vašem Zoom ekranu.

Pre nego što počnete da snimate, uradite neke testove. Snimite zvuk i slušajte ga. Dakle, možete biti sigurni da sve funkcioniše!

Idemo! Započnite snimanje klikom na REC dugme

[Kliknite REC]

DRŽANJE MIKROFONA

Držati mikrofon može biti jedna stvar kada nismo navikli na to. U ovoj aktivnosti ćete pronaći nekoliko praktičnih saveta koje ćete podeliti sa učesnicima kako biste lakše preuzeli mikrofon.

Trajanje 5 do 10 minuta

Učesnici Beskonačno

Ciljevi Naučiti kako se drži mikrofon

Oprema Radio studio

Instrukcije Stanite u krug.
Pitajte učesnike jesu li već pričali nekad na mikrofonu.
Ako neko jeste, pitajte ih da li se sećaju kako se drži mikrofon.
Zatim dajte savet u dodatku oponašajući radnje.
Možete da odigrate nekoliko scena „greške“ u načinu na koji govorite preko mikrofona. Učesnici moraju da pogode šta nije u redu i da to isprave.

Prilog

PRVI SAVET

Govorite u mikrofon kada sedite u stolici ili stojite. Trebalo bi da budete stabilni, leđa ispravljena, ramena čista. Izbegavajte da ležite ili da se naslanjate leđima na stolicu.

Drugi savet

Kada pomerate glavu ili telo, mikrofona treba da se kreće sa vama. Da biste sami sebi pomogli, držite lakat uz telo. Ako ga držite blizu tela, dobićete veću kontrolu nad mikrofonom, osećaćete se udobnije i imati bolju ukupnu ravnotežu. Nemojte stiskati lakat uz telo, jer će položaj biti neudoban i manje ćete disati.

Treći savet

Način na koji držite mikrofona zavisi od modela. Generalno, na radiju, mikrofona treba da formira ugao od 45 stepeni sa vašim ustima. Takođe možete da ga držite blizu usta, ali ga nikada ne dodirujte.

Četvrti savet

Uzmite mikrofona rukom i čvrsto ga držite svim prstima.

Peti savet

Ruku treba postaviti prema centru ili malo više, ali je nikada ne hvatajte za loptu (mesto gde se nalazi kapsula koja preuzima vibracije koje proizvodi vaš glas), jer prigušujete zvuk.

Šesti savet

Pomeraite kablove što je manje moguće, jer to proizvodi zvuk koji će biti prisutan na snimcima! Stavite mikrofona na sto čim završite sa govorom.

Sedmi savet

Ne morate da govorite glasno preko mikrofona. Svako se može izraziti svojim prirodnim tonom i tonom glasa. „Radio“ glas je, naprotiv, opušten i zaustavljen glas.

UPOZNAVANJE SA MIKROFONOM I SVOJIM GLASOM

Kada upoznate učesnike sa materijalima i načinom držanja mikrofona, možete predložiti jednu od sledećih vežbi. Posebno će vam omogućiti da vodite prve diskusije za mikrofonom. To je zabavno vreme koje možete ponuditi na početku radionice ili treninga: učesnici se upoznaju, upoznaju sa svojim glasovima i mikrofonom. To je takođe idealno vreme za pokretanje potpunog slušanja među učesnicima i davanje saveta jedni drugima.

RADIO SEĆANJA

Trajanje 30 minuta

Učesnici 5 do 10

Ciljevi

- Deljenje ličnih iskustava sa radiom
- Naučiti držanje mikrofona
- Omogućavanje govora
- Razmišljanje o tome kako postavljamo pitanja
- Podsticanje aktivnog slušanja

Oprema Radio studio

Instrukcije

Stanite u krug i objasnite da ćete snimiti svoje prve snimke da biste vežbali govor na mikrofону. Postavićete neko pitanje ko će morati da odgovori na njega preko mikrofona. Kada završi, moraće da postavi nekom drugom potpuno isto pitanje.

Naznačite da ćete započeti prva snimanja. Voditelj može sedeti za stolom za kojim se nalazi materijal za snimanje. Pozovite učesnika da joj se pridruži. Ova uloga može preokrenuti akcije.

Postavite pitanje «Koje je vaše najranije i najtačnije sećanje sa radija?» Jednom od učesnika i dajte mu/joj mikrofón.

Učesnik odgovara. Onda on/ona postavlja ovo pitanje novoj osobi.

Posle nekoliko razmena, dodajte instrukciju: osoba koja je postavila pitanje «Koje je vaše najstarije i najpreciznije sećanje povezano sa radiom?»

„Mora da postavi novo pitanje svom sagovorniku da razmisli o odgovoru koji je upravo dat.

Usputno, dajte povratne informacije i dajte savete kako da držite mikrofon. Ako kažete nešto za poboljšanje, povežite to sa pozitivnim povratnim informacijama.

Varijante Ovu aktivnost možete ponuditi i u obliku unakrsnih intervjua:

- ① U paru, osoba je novinar i dva minuta intervjuiše svog partnera (mobilnim telefonom ili diktafonom).
- ② Zamenite uloge.
- ③ Vratite se kao velika grupa i malo slušajte

Saveti za omladinske radnike

- ④ Neki ljudi misle da nemaju veze sa radiom, ali nakon malo razmišljanja, pronađu sećanje. Izuzetno je retko da osoba nema vezu sa radiom. To može biti radio emisija koja se čuje u automobilu, u prodavnici, koju sluša sa porodicom ili, stari tranzistor viđen u prodavnici itd...
- ④ Ova aktivnost je takođe prilika da se pokrene razmišljanje na temu „Šta je dobro pitanje?“ Na primer, možete pitati učesnike:
  - Da li vam je bilo prijatno da postavljate pitanja?
  - Da li je bilo lako pronaći pitanja za razmišljanje o onome što je upravo rečeno?
  - Da li ste primetili neka pitanja koja su posebno delotvorna?
  - Da li ste radije postavljali pitanja ili odgovarali na njih?

Evaluacija

Postavite nekoliko pitanja:

- Kako ste se osećali sa mikrofonom u rukama?
- Da li vam se nešto posebno dopalo u ovoj aktivnosti?

PRIČA O IMENU

Trajanje 30 minuta

Učesnici 5 do 10

Objectifs

- Podelite ličnu priču
- Omogućite pričanje na mikrofonu
- Ojačajte vezu poverenja tako što ćete dozvoliti učesnicima da se predstave i zainteresuju za druge

Oprema

- Radio studio
-

PRVI KORAK

Instrukcije

1) Napravite parove (zamolite ljude da odu do osobe koju najmanje poznaju ili sa kojom su najmanje razgovarali).

2) Pozovite učesnike da svom partneru iznesu priču o svom imenu: odakle potiču, kakvo je njihovo poreklo, značenje itd. Zatim će svaka osoba morati da predstavi priču o imenu svog partnera, da cela grupa, redom za mikrofonom.

3) Ostavite ih 5 do 10 minuta da se razmene u parovima.

①

DRUGI KORAK

Vratite se kao velika grupa, sedite u krug. Naznačite da ćete započeti prva snimanja. Voditelj može sedeti za stolom za kojim se nalazi materijal za snimanje. Pozovite učesnika da joj se pridruži. Ova uloga može preokrenuti akcije.

②

Zamolite prvi par da uzme mikrofone i ispriča priču o imenu svog partnera.

③

Nakon svakog para, uradite debrief: pitajte učesnike kako su se osećali, kakve su senzacije osetili, itd. Dajte pozitivnu povratnu informaciju i dajte neki savet.

- Zatim, malo po malo, tokom deljenja, dajte dodatna uputstva:
- Nakon što podeli priču o imenu svog partnera, voditeljka postavlja pitanje svom partneru. Pozovite druge učesnike da se uključe i vrate se nazad.
- Zamolite jednog od parova da započne svoje deljenje, kratkim uvodom, poput radio novinara „Zdravo i dobrodošli u naš program „Istorija imena“, gde ćemo predstaviti istoriju imena „... «. i da završe svoje govore: «Hvala vam što ste nas slušali i vidimo se uskoro na Radiju Prvo ime!»

Varijanta

Možete direktno predložiti da ljudi razmišljaju o svojim prezentacijama kao o 5-minutnoj radio emisiji iz prvog koraka aktivnosti.

Evaluacija

Možete postaviti ista pitanja kao iz prošle aktivnosti.

Saveti za omladinske radnike

1) Istorija imena je zanimljiva aktivnost ako radite sa mešovitim grupama. Razgovor o poreklu vašeg imena je prilika da razgovarate o svojoj kulturi dok delite svoju intimnost.

2) Iz istih razloga, ime se može odnositi na delikatnu priču. Recite ljudima da takođe mogu izabrati nadimak ili ime osim svog imena. Oni tada mogu ispričati anegdotu o ovom imenu / nadimku.

EMOTIVNO VREME I FOTOJEZIK

Trajanje 5 do 10 minuta

Učesnici 5 to 10

Ciljevi

- Naučite da pričate o sebi na mikrofону
- Napravite odnos poverenja među učesnicima

Oprema

- Radio studio
- Slike

Priprema Zaberite dvadesetak slika koje imaju različite registre, kako vizuelno tako i u onome što predstavljaju. Odštampajte ove slike i rasporedite ih na sto ili na zid.

Instrukcije 1) Zamolite ljude da pogledaju slike i odaberu onu koja predstavlja kako se osećaju i u kakvom su stanju uma. To može biti u vezi sa susretom, kao što je to u ovom trenutku njihovog života.

2) Vratite se kao velika grupa, sedite u krug. Naznačite da ćete započeti prva snimanja. Voditelj može sedeti za stolom za kojim se nalazi materijal za snimanje. Pozovite učesnika da joj se pridruži. Ova uloga može preokrenuti akcije.ž

3) Kod mikrofona pitajte osobu sa vaše desne strane zašto je odabrala ovu sliku. Nakon što vam odgovori, postavite joj novo pitanje vezano za ono što je upravo rekla.

4) Osoba koja je završila sa odgovorom radi isto sa svojom komšijom sa desne strane: pita je zašto je odabrala ovu sliku i postavlja pitanje.

5) Ponovite operaciju dok svi ne prođu.

Evaluacija Na kraju vas podsetite kako se drže mikrofoni i postavite ista pitanja kao u prethodnoj aktivnosti.

IMAGINARNA ISTORIJA

Trajanje 5 to 10 minutes

Učesnici 5 to 10

Ciljevi

- Naučite da držite mikrofon
- Napravite razigranu atmosferu kreativnosti

Oprema

Priprema

- Laminirane kartice sa različitim slikama

Zaberite dvadesetak figurativnih slika (osoba, predmet, mesto) koje imaju različite registre, kako vizuelno tako i u onome što predstavljaju. Štampajte ove slike u malim formatima.

Instrukcije

- 1) Postavite zadnje slike na sto tako da učesnici ne mogu da vide šta predstavljaju.
- 2) Sedite u krug oko stola. Označite da ćete započeti snimanje. Voditelj može sedeti za stolom za kojim se nalazi materijal za snimanje.
- 3) Recite da ćete zajednički izmisliti priču. Izgovorićete rečenicu na mikrofon, a zatim je proslediti osobi sa vaše desne strane. Ona mora okrenuti sliku na sto i dovršiti priču iz onoga što vidi.
- 4) Ponavljajte dok svi ne prođu.
- 5) Zatim možete ponovo da slušate priču da biste čuli svoje glasove.

Saveti za omladinske radnike

Ova aktivnost je idealna za početak rada sa mikrofonima ili pre pisanja radionica (na primer, ako radite radio-fikciju).

POSTAVLJANJE I ODGOVARANJE NA PITANJA

Nakon što naučimo da držimo mikrofon i govorimo pred svima, nudimo aktivnost da sa učesnicima istražimo dobre prakse u umetnosti postavljanja pitanja i odgovaranja na njih.

Trajanje 5 do 10 minuta

Učesnici 5 do 10

- Ciljevi**
- Ispitajte ulogu i držanje novinara tokom intervjua
  - Razmišljajte o tome kako da postavite pitanja koja će obogatiti diskusiju
  - Istražite šta čini jedan odgovor zanimljivim

- Oprema**
- Kartoni
  - Markeri

- Instrukcije**
- 1) Objasnite učesnicima da ćete se zapitati „Kako postavljate ‘dobra’ pitanja kao novinar? Ljudi mogu početi od iskustva koje su upravo imali na mikrofону, ali takođe mogu razmišljati o emisijama u kojima uživaju.
  - 2) Zapišite odgovore na flipčart. Dopunite njihove odgovore našom listom saveta u dodatku.
  - 3) Zatim se kolektivno zapitajte: „Šta čini odgovor bogatim i zanimljivim?“
  - 4) Zabeležite odgovore na flipčart. Dopunite njihove odgovore našom listom saveta u prilogu.

Saveti za omladinske radnike

1) Kako će učesnici postavljati pitanja i odgovarati na njih je ključno za kvalitet vaše emisije, pa ostavite vremena za ovaj korak.

2) Takođe možete pokazati učesnicima video zapise koji su napravljeni u okviru SNAP projekta o ovom pitanju.

3) Možete se vratiti na ovu listu nakon nekoliko trenutaka razgovora za mikrofonom. Pitajte učesnike da li bi želeli da ga završe, da li je nešto nedostajalo, da li su im ovi saveti pomogli, itd.

Evaluacija

Kako će učesnici postavljati pitanja i odgovarati na njih je ključno za kvalitet vaše emisije, pa ostavite vremena za ovaj korak.

Takođe možete pokazati učesnicima video zapise koji su napravljeni u okviru SNAP projekta o ovom pitanju.

Možete se vratiti na ovu listu nakon trenutaka razgovora za mikrofonom. Pitajte učesnike da li bi želeli da ga završe, da li je nešto nedostajalo, da li su im ovi saveti pomogli, itd.

Prilog

ULOGA NOVINARA

SAVET br. 1

Postavljajte otvorena pitanja (odnosno, odgovor na koji nije ni „da“ ni „ne“). Na primer, ne pitajte „Da li volite filmove?“ već „Koji je poslednji film koji te je posebno dirnuo?“

SAVET br. 2

Da bi vam pomogao, pronađite inspiraciju od 5W na engleskom: šta, gde, kada, ko, zašto (Šta? Gde? Kada? Ko? Zašto?).

SAVET br. 3

Ne postavljajte previše složena pitanja. Pitanje treba da bude jednostavno i lako razumljivo. Pokušajte da svako pitanje postavite samo jednu po jednu ideju.

SAVET br. 4

Ohrabrite osobu ispred vas da ispriča određene anegdote. Podstaknite osobu da podeli svoja lična iskustva. Na primer, umesto da pitate mame koje ostaju kod kuće «Kako se osećate u vezi sa roditeljstvom?» Pitajte ih „Koji trenutak je mami bio najteži, a koji je bio najisplativiji?“ «

ž

SAVET br. 5

Novinari moraju da znaju kako da ugone osobi koju intervjuišu.

Aktivno slušajte odgovore svog sagovornika. Klimnite s vremena na vreme. Vratite se na ono što ste upravo rekli. Imajte otvorenu neverbalnu komunikaciju da opustite osobu koju intervjuišete: ne prekrstite ruke i noge, okrenite se prema njemu/njoj, osmehnite se, dišite.

SAVET br. 6

Znajte kako da prekinete i učtivo prekinete osobu kada se previše udalji ili se izgubi u dugim govorima. Vratite osobu na temu vašeg prvobitnog pitanja ili teme.

SAVET br. 7

Ne zaboravite da se zabavite sa svojim sagovornikom! Lepo je osetiti vezu između različitih članova radio aparata.

ULOGA SAGOVORNIKA**SAVET br. 1**

Ne ustručavajte se da date lične primere, da ispričate uspomene, da podelite svoju intimu, da se pokažete ranjivim. Istaknite naše lično iskustvo.

SAVET br. 2

Važno je znati da kada ste na intervjuu možete odvojiti vreme koje vam je potrebno. Takođe ne morate da odgovarate na sva pitanja koja vam novinar postavi. Ako se osećate neprijatno, ili vam pitanje deluje nametljivo, slobodno odbijte da odgovorite na njega.

SAVET br. 3

Ako nemate stručnost u određenoj oblasti, izbegavajte da ulazite u teorijska objašnjenja. Prvo govorite u terminima «ja» i svojih iskustava kao pojedinca. S druge strane, ako imate ovu stručnost, ne ustručavajte se da je podelite sa publikom!

SAVET br. 4

Idealno je da sintetišete svoju poentu i da se ne izgubite previše u detaljima. Pokušajte da pređete direktno na stvar sa nijansama.

UKRŠTENI INTERVJU

Ovu aktivnos može takođe ispratitit:

Trajanje 30 min

Učesnici 5 to 15

Ciljevi

- razmena ličnih iskustva preko mikrofona
- stvoriti veze između učesnika
- Predstavite se metodom intervjua
- Upoznati učesnike sa snimanjem zvuka pomoću jednog mikrofona

Oprema

- Najmanje jedan prenosivi diktafon po paru ili trinomu (ili mobilni telefon). Koliko god da slušalica i vetrobranaima na stolu diktafona.
- Zvučnik i kabl sa duplim džekom
- Stolice

Instrukcije

- 1) Napravite parove.
- 2) Pozovite svaku grupu da preuzme materijal za snimanje (najmanje jedan snimač po grupi).
- 3) Pozovite učesnike da ispitaju svoje parove o izazovu koji su prihvatili i koji žele da podele. Intervju treba da traje kraće od 5 minuta po osobi. On/ona može da postavlja pitanja kao što su:
  - 4) Pod kojim okolnostima se to dogodilo?
  - 5) Kako se ta osoba osećala u tom trenutku?
  - 6) Kako se osećala posle?
  - 7) Šta mu je to donelo kasnije u životu u smislu samopouzdanja itd...?
  - 8) Jedna osoba uzima mikrofona i postavlja se u položaj novinara, pazeći da okrene mikrofona u svom pravcu kada govori i u pravcu druge osobe kada je u pitanju njihov partner.
  - 9) Zatim promenite uloge. Sagovornik postaje anketar i obrnuto.

10) Kada svaka grupa završi, pozovite ih da se okupe u krug kako bi slušali. Predložite da par odigra svoj unakrsno intervju sa celom grupom. I tako dok sve grupe ne prođu.passés.

Varijante

Ova varijanta nudi učesnicima priliku da se testiraju u različitim ulogama: novinara, gosta i tehničara. Uzimajući oblik trinoma, omogućava svakom učesniku da preuzme diktafon i bolje razume tehnički deo.

- Objasnite da će postojati tri uloge: jedna osoba će biti reporter i postavlja pitanja, jedna osoba je gost i odgovara na pitanja, a jedna osoba je tehničar i snima zvuk. Ukupan intervju ne bi trebalo da traje duže od 5 minuta. Kada se intervju završi, uloge se menjaju: novinar postaje tehničar, gost postaje novinar, a tehničar postaje gost.
- Pozvana osoba će morati da izabere pitanje sa ove liste (možete i da izaberete zajedničko za celu grupu i/ili da izmenite ova pitanja u skladu sa svojom temom):
- Recite mi o prepreci koju ste savladali u grupnom životu.
- Podelite svoje poslednje najsrećnije sećanje kao grupa.
- Kada biste morali da formirate zajednicu oko centra interesovanja, šta bi to bilo?
- Šta vam je najvažnije u grupnom životu?
- Kojoj grupi/zajednici mislite da pripadate?
- Koja bi bila vaša idealna zajednica/zajednica iz snova?

Zatim ga novinar intervjuiše o njegovom odabranom pitanju. Tehničar snima.

Zamenite uloge dok svi ne isprobaju sve tri uloge. Na kraju, zamolite svaki trinom da se pridruži drugom trinomu da stvori grupe od po 6. Slušajte snimke.

Evaluacija

Za evaluaciju možete pitati učesnike:

- Da li ste se osećali prijatno tokom aktivnosti?
- Da li ste uživali u ćaskanju sa partnerom?
- Da li ste razumeli koncept unakrsnog intervjua?
- Koju ulogu vam je bilo najlakše da pitate ili odgovorite?
- Kako se osećate kada slušate svoj glas?

Saveti za omladinske radnike

Tokom snimanja u paru, možete da prelazite između grupa da biste videli da li je diktafon uključen, da li učesnici razumeju kako funkcioniše.

Očigledno je da je svaka grupa slobodna da dozvoli drugima da slušaju ono što su snimili ili ne. Ponekad se neki ljudi osećaju stidljivo. U ovom slučaju ne bi trebalo da forsirate ruku. Ponekad se dotična grupa predomisli na kraju aktivnosti.

Zapamtite da je svako slobodan da kaže šta želi. Na primer, što se tiče izazova, ovde se ne radi o preporučavanju trenutka u životu koji nas čini previše ranjivim. To može biti nešto lagano i smešno! Svako mora da zna kako da postavi svoje granice i nauči šta želi da kaže, a šta ne.

ČETVRTO POGLAVLJE

Kreiranje sopstvenog radio programa

Svaki radio program ili zvučni snimak prati određeni obrazac koji je važno pratiti za optimalan završetak programa. Moraju se pratiti svi koraci kako bi iskustvo slušanja bilo tečnije. Važne su različite tačke: vrlo brzo pozicionirajte naslov i temu programa, ljude sa kojima se intervjuišete, prostor za intervju i njegovu temporalnost.

Ovaj metod će biti isti tokom radio radionica koje ćete morati da vodite. Ideja je da se učesnici upute ka ovoj metodologiji, a da radionica ostane zabavna i prijateljska. Ovde ćete pronaći neke ključne elemente za pronalaženje ravnoteže između formalnog aspekta ove vežbe i održavanja lagane i prijateljske atmosfere.

NAPRAVITE RADIO EMISIJU

Ovde predlažemo niz aktivnosti za pripremu učesnika za snimanje radio programa. Ovo je osnovna metodologija koja pomaže u stvaranju radio sadržaja za kratko vreme. Naravno, ovo je samo model, možete se odvojiti od njega da biste kreirali sopstvene alternative.

DEFINIŠITE GLAVNE ELEMETE SVOJE RADIO EMISIJE

Trajanje 5 min

Učesnici 5 do 15

Ciljevi

- Emitovanje scenarija opštih koraka (uvod, 1. pitanje, zaključak)
- Razume šta je radio emisija

Oprema

- Papirni listovi
- Olovke
- Flipčart

Instrukcije

- Pitajte koji su bitni elementi u kreiranju radio programa. Dok učesnici odgovaraju, napišite na flipčartu:
- Naziv emisije i možda titl
- Džingl
- Sadržaj: različite teme obrađene tokom radio emisije i dirigent koji povezuje ove različite delove. Ne zaboravite da razmislite o vremenu u vašem vozaču
- Jedan ili više novinara koji predstavljaju, završavaju emisiju i postavljaju pitanja
- Gosti koji dele svoja gledišta i svoja iskustva
- Oprema za snimanje i angažovani tehničar za snimanje emisije.

Evaluacija Pitajte da li svi učesnici razumeju sve elemente.

IZABERITE TEME, SADRŽAJ I NAPIŠITE SVOJ SCRIPT

Trajanje 10 do 20 min

Učesnici 5 do 15

Ciljevi

- Definišite teme
- Organizujte ideje

Oprema

- Papiri
- Olovke
- Flipchart

Priprema Učesnici mogu da pripreme muziku koju vole i žele da sviraju tokom emisije

Instrukcije Script :

Kada se ansambl odabere, učesnici i voditelji mogu zajedno da razmišljaju o dirigentu (scenario emisije). Neke grupe mogu da prate ovaj korak montažom (kolaž, crtež, itd.) radi bolje vizuelizacije celine. U pisanoj formi, može imati ovaj oblik:

Jingle
Prezentacija
Započinjanje diskusije
Pitanja
Zaključak

Možda postoje dodaci (muzičke pauze, čitanje teksta, zvučni inleji) ako se o tome unapred misli. U ovom slučaju, ovi različiti elementi moraju biti ispisani na provodniku. Oni će olakšati nesmetan rad programa.

Varijante Sećanja

Predložite učesnicima da pojedinačno razmisle o sećanju u vezi sa vašom temom. Onda se vratite kao grupa. Napravite kratkog dirigenta za predstavu i podelite uloge: odredite prvu osobu koja će podeliti svoje sećanje, drugu osobu koja će postavljati pitanja, zatim treću osobu koja će ponovo podeliti svoje sećanje i tako dalje. Pokušajte da uključite sve i uverite se da svi dele svoje sećanje. Navedite vreme na svom vozaču da biste obezbedili pošteno vreme za govor. Na primer: svaka osoba na 5 minuta da ispriča svoje pamćenje i odgovori na pitanja. Imenujte osobu zaduženu za sprovođenje vremena.

- Prepreka koju smo savladali
- Mini-grupa: emisije u emisiji

Saveti Prilikom snimanja svi učesnici treba da slušaju jedni druge kada neko govori i da ih ne monopolizuju. Ideja je da se nikada ne preseče snimak.

Kada je snimanje završeno, morate se uveriti da je ispravno registrovano.

IZABERITE IME EMISIJE

Trajanje 5 do 10 minuta

Učesnici do 10 učesnika/učesnica

Ciljevi

- Napraviti ga u grupi

Oprema

- Olovke
- Papiri

Priprema Isecite delove papira

Instructions Zamolite svakog učesnika da na parčetu papira napiše prvu reč koja im padne na pamet kada pomisli na temu emisije.

Zatim deli svoj papir sa komšijom sa desne strane. Od ove dve reči, učesnici moraju da naprave naslov. Zatim, u velikoj grupi, pročitajte različite naslove i preradite ih ako je potrebno. Učinite naslov smislenijim dodavanjem podnaslova.

AKTIVNOST #04 / DŽINGL

Trajanje 5 min

Učesnici 5 do 10

Ciljevi • Napraviti ga zajedno

Oprema • Radio studio

Priprema Glasova

Instructions

- Predložite učesnicima da naprave džingl sa naslovom vaše emisije. Da biste olakšali kreiranje džingla, možete ponuditi dve male aktivnosti:
- Stanite u krug. Prva osoba nudi jednostavan ritam koji ostali članovi grupe neprekidno ponavljaju. Ukucajte ovaj ritam u isto vreme. Zatim, osoba sa njegove desne strane, predlaže novi ritam, koji grupa počinje da svira. I tako dalje. Zatim zajedno izaberite ritam koji vam najviše odgovara. Napravite izmene ako je potrebno.
- Varijacija: učesnik predlaže pokret i ritam koji ponavlja nekoliko puta. Osoba sa njegove desne strane reprodukuje isti pokret i tako dalje. Kada ritmički pokret prođe kroz celu grupu, drugi učesnik predlaže novi pokret i tako dalje.
- Zatim ugradite svoj naslov (i svoj titl, ako želite) u ritmu. Zabavite se različitim intonacijama i tonovima. Na primer, svaka osoba može naizmenično da izgovori jednu reč iz naslova. Istražite različite glasove koje možete uzeti: govorite od najglasnijeg do najnižeg, od najvišeg do najnižeg. Igrajte se sa različitim emocijama: recite svoj naslov sa radošću, entuzijazmom, tugom, gađenjem...
- Ako želite, možete zamisliti i zvučne efekte koje vaš naslov izaziva i integrisati ih u ritam!

PRIPREMITE GLAVNOG NOVINARA

Trajanje 5 minuta

Učesnici Svi

Ciljevi

- Naći učesnika/učesnicu koji/koja će započeti emisiju

Materijali Radio studio

Instrukcije Pitajte ko želi da bude glavni reporter. Ako je ljudima neprijatno, predložite prijatelja. Razmislite zajedno o tekstu koji predstavlja emisiju, temi i kako da je završite. Pustite uvodnu i završnu scenu sa njima nekoliko puta.

Ne ustručavajte se da opišete mesto oko sebe i date detalje, kao da ste razgovarali sa nekim ko ne vidi sa 5 čula. Pošto je intervju audio, imajte na umu da slušaoci neće videti prostor koji ste odabrali: opišite boje, atmosferu, predmete oko vas, mirise. Dozvolite slušaocima da zamisle mesta na kojima će vam dati intervju

PETO POGLAVLJE

Uređivanje

Montaža i emitovanje su ključni delovi radio prakse. Oni omogućavaju jednom da uređuje radio sadržaj odabirom ključnih elemenata i emituje drugi proizvedeni sadržaj. Ako ste na ciklusu radio radionica sa istom grupom učesnika, možda bi bilo relevantno da ih uvedete u montažu ili barem da ih integrišete u proces montaže. Ako se nalazite na jednoj radionici, ovaj posao bi trebalo da obavljaju isključivo voditelji. Međutim, imperativ je da zatražite dozvolu od učesnika pre emitovanja sadržaja proizvedenog u grupi. U ovom delu ćete stoga pronaći alternativu za kolektivno uređivanje pre konačnog uređivanja projekta od strane fasilitatora, ili vodič za uređivanje koje sprovode isključivo fasilitatori.

Bilo koji radio prenos ili zvučni snimak prati vrlo specifičan okvir koji je važno pratiti za optimalnu finalizaciju programa. Treba preduzeti sve korake kako bi slušanje bilo lakše za slušaoce. Važne su različite tačke: vrlo brzo locirajte naslov i temu programa, intervjuisane ljude, prostor za intervju i njegovu temporalnost (metoda 5W u novinarstvu ko, kada, gde, šta, zašto). Ovaj metod će biti isti i tokom radio radionica koje ćete morati da vodite.

MONTAŽA

MONTAŽA - SA PRIMEROM AUDACITY-IJA

Korišćenje Audacity-ja za montažu oftvera
(Ovo koristi primer Audacity-ja. Postoji nekoliko drugih softvera za uređivanje zvuka koji se mogu koristiti i sve veštine koje se ovde vide su takođe primenljive na njih)

Da biste ovde dodali numeru, kliknite na «FILE» u gornjem levom uglu, a zatim kliknite na «IMPORT» i onda «audio». Odavde izaberite audio datoteku koju želite da uredite.

Plave linije koje se ovde vide su talasne dužine - zvukovi - vašeg audia.

Sada, recimo, na primer, postoji 20 sekundi zvuka koji želite da isečete od početka ili kraja (možda je to preambula pre intervjua između vas i gosta koja nije prikladna za emitovanje), metod za sečenje i uklanjanje je vrlo jednostavan. Prvo, da biste slušali svoj audio, jednostavno pritisnite play na njemu. To takođe možete i pritiskom na dugmeta za razmak na tastaturi.

Zatim, ako postoje delovi koje želite da uklonite, dok držite levi klik na mišu, prevucite miša preko dela koji želite da uklonite. Odeljak će biti istaknut i izgledaće kao na ekranu ispod.

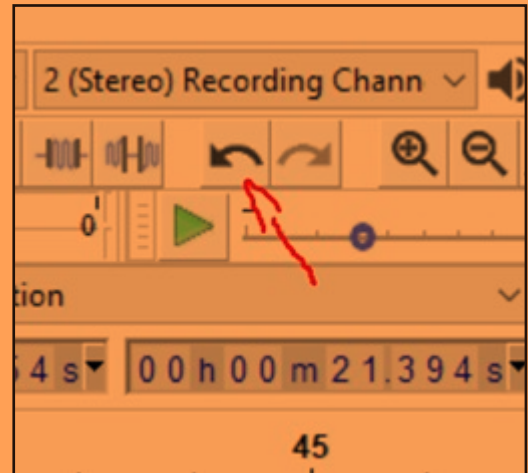

Visual from the Audacity website @audacity.fr

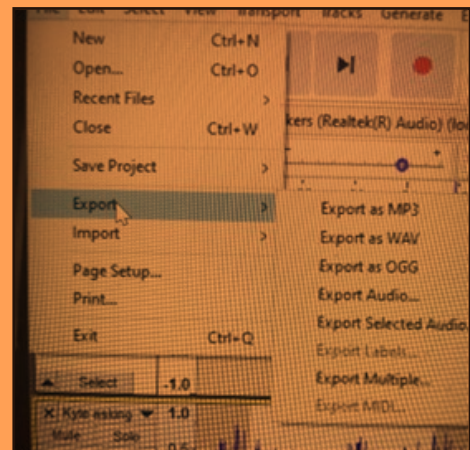

Ako želite da slušate istaknuti odeljak, jednostavno kliknite na dugme space na tastaturi da biste ga čuli. Ako je odeljak koji ste istakli predugačak ili prekratak, jednostavno ga označite i ponovite! Ako ste zadovoljni delom koji želite da uklonite iz audio datoteke, jednostavno pritisnite dugme backspace na tastaturi i on će ga izbrisati.

Beleška: ako ste slučajno izbrisali odeljak koji niste hteli da izbrišete, kliknite na UNDO dugme za poništavanje koje se nalazi na vrhu stranice. Ovo će poništiti brisanje.

Sada, ako ste zadovoljni što intervju zvuči dobro i što ste iz njega uklonili sve što vam je potrebno, još jednom kliknite na FILE, ali ovog puta kliknite na EXPORT i izaberite MP3. Ovo će izvesti zvučnu datoteku kao MP3 – tip datoteke koji koristimo za slušanje i deljenje većine zvučnih datoteka. Slično, ako je potrebno, može se izvesti kao Wav datoteka. Ovo je još jedan tip fajla koji koriste mnoge radio stanice. Ako niste završili sa uređivanjem zvučne datoteke, ali želite da sačuvate svoj napredak, kliknite na „sačuvaj projekat“. Imajte na umu, međutim, da će čuvanje datoteke u Audacity-ju uvek biti sačuvano samo kao Audacity datoteka.

Neke stvari koje smo ranije pomenuli o opremi postaju važnije kada se koristi softver za uređivanje zvuka...

Zatvorenom čašom.

Optimalni nivo za snimanje govora je između -18dB i -6dB. Kada emitujemo u studiju, on je između -6dB i -3dB.

Najbolji pristup je da podesite nivo snimanja tako što ćete mikrofonsku postaviti na otprilike 6 do 9 inča od usta. Govorite normalnom jačinom zvuka...i podesite nivo ulaznog signala kako biste osigurali da kada govorite, vršni nivo na vašem uređaju za snimanje pokazuje nivo između -18dB i -6dB.

Peaking/Clipping/Distortion – ako zvuk dostigne vršni nivo (0dB) i ostane tamo duže od jednog trenutka, zvučaće hrskavo, zamućeno i izobličeno. Ovo čini materijal neupotrebljivim, jer je zvuk toliko glasan da mikrofonski ne može da se nosi sa njim.

Šum/zveckanje kabla Zamislite svoj mikrofonski kao kameru. Vaš mikrofonski uvek treba da ima zaštitni štiti i proverite baterije.

Prilikom snimanja UVEK nosite slušalice. Najbolje slušalice za upotrebu su slušalice sa zatvorenom «čašom»

ZAKLJUČAK

-

Priručnik za inicijaciju za radio praksu izrađen u okviru SNAP projekta, omogućit će vam da sprovedete svoje radionice, od njihove pripreme do montaže finalnog programa.

Pružajući mnogo saveta, kako o položaju koji treba da imate u radionici kao fasilitator, tako i o njenoj obrazovnoj dimenziji, vi, kao profesionalac, možete se osvrnuti na njih u različitim okruženjima i primeniti tehnike predložene sa mladom publikom.

Pored toga, moći ćete da se oslonite na mnoge tehničke preporuke (upotreba radio opreme, tehnike montaže, tehnike snimanja) kao i na predstavljene aktivnosti, da bez poteškoća eksperimentišete i istražite radio praksu sa budućim učesnicima vaših radionica.

KOLOFON

Ovaj priručnik napravljen je u okviru Evropskog projekta "SNAP - Sexuality Intimacy Art Podcast"

Projekat je podržao Erasmus+ program Evropske komisije. Ova publikacija odražava stavove samo njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija koje sadrži.

AUTOR

Eloïse Dubrana uz pomoć Lune Culmann (Elan interculturel, France)
Aphelandra Siassa (JOUIR, France)
Ray Burke (Wired FM)

DIZAJN I IZGLED

Alexis Gautheron

FOTOGRAFIJE

Antoine Heaulme-Laverne

GODINA IZDANJA

2021

AUTORSKO PRAVO

Pod licencom Creative Commons CC BY-NC-SA

«Attribution-NonCommercial-ShareAlike »

SNAP

"Sexualité Intimacy Art Podcast"

Ovaj vodič je rezultat partnerstva u okviru evropskog omladinskog projekta SNAP.

Projekat istražuje i razvija obrazovne alate edukativne materijale vezano za radio, posebno za istraživanje pitanja o seksualnost i intimnost sa mladima. Projektni tim putuje između Pariza i Marseja u Francuskoj, Limerika u Irskoj i Zrenjanina u Srbiji. Pet udruženja su se udružila kako bi podelila svoju stručnost i iskustvo za razvoj metodologija i aktivnosti koji su dostupni besplatno, na mreži na projektnoj platforma.

--

Élan Interculturel
Wired FM
Jouir
Hear Say Festival
Ska Ska
Radio Activité